

SKOLELEDEREN

A red jacket with the word 'RUSSE' written vertically in large white letters on the sleeve. The jacket is hanging on a red ledge, and a hand is visible on the ledge above. The background is a solid red color.

Nr. 02 — mars 2023 • Fagblad for skoleledelse

**Hvordan kan vi gjøre russe-
tiden mer inkluderende?**

Slik gjorde vi det:
Prosjektbasert
læring

Spørrespalten:
Har deltidsansatte
fortrinnsrett til
vikartimer?

Meld deg på Skolelederforbundets store lederkonferanse

VIKTIGSTE LEDER 2023

Skolelederforbundet

■ Tid: 26 – 27. april 2023

■ Sted: Scandic Oslo Airport Hotel

■ Pris for medlemmer av Skolelederforbundet: 3.300 kroner.
Pris for ikke-medlemmer: 4 300 kroner.

ÅRETS TEMA: LEDERE SKAPER LÆRELYST

DAG 1

09.00 – 09.30 Åpning og hilsen fra Kunnskapsminister Tonje Brenna og forbundsleder Stig Johannessen i Skolelederforbundet.

09.30 – 13.00 Professor Pasi Sahlberg, Gonski Institute for Education, UNSW Sydney.

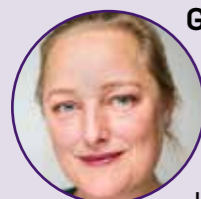

“Mission Possible: Leadership for engagement and wellbeing of every student”

Recovery from totally unexpected global health, economic, and security crises will require new approaches in how our children experience school education. We need not only to address declining student achievement, wellbeing, learning, and sense of belonging in education, but it must be done so that students experience positivity in building stronger engagement in meaningful learning in every school.

13.00– 14.00 Lunsj

14.00 – 15.30 Sosiolog PhD og seniorforsker Selma Therese Lyng

Gode relasjoner og læringsmiljø (GROM): Lederes erfaringer med utvikling av relasjonskompetanse for bedre trivsel og mestring i skolen.

Lørenskog kommune har over flere

år utviklet et samarbeid mellom skoler og kommunens forebyggende psykiske helsetjeneste for å styrke skolen som helsefremmende og forebyggende arena. Gjennom GROM-prosjektet har psykologer jobbet tett med lærere og ledere for å støtte deres utvikling av relasjonskompetanse og strategier for å ivareta elevenes behov for trygghet, mestring og tilhørighet i skolen. I dette innlegget får du høre mer om prosjektet og resultatene – og hvilke erfaringer to av lederne som har ledet utviklingsarbeidet på sine skoler har gjort seg.

15.30– 15.50 Pause

15.50 – 17.00 Phd-stipendiat, Mette Marit Forsmo Jenssen, SePU

Leiing av profesjonelle læringsfelleskap i skolen.

Foredraget tar utgangspunkt i hennes doktorgradsarbeid som er tilknyttet storskalaprojektet «Kultur for læring» i tidligere Hedmark fylke. Her belyses sentrale funn om sammenhenger mellom profesjonelle læringsfelleskap og læreres undervisningspraksis, og betydningen av pedagogisk ledelse i skolens forbedringsarbeid. Pedagogisk skoleledelse knyttes til relevante kjernepraksiser som er essensielle for å lede læreres profesjonsutvikling.

19.00 Festmiddag med underholdning

DAG 2 (27. APRIL):

09.00–09.20 Forbundsleder Stig Johannessen åpner dag 2 av konferansen.

09.20 – 10.30 Professor Jan Kjetil Arnulf, Handelshøyskolen BI

Målrettet lederutvikling bedrer læringsmiljøet

Organisasjoner er teknologi. Og som all annen teknologi, vil også organisasjoner endre seg gjennom innovasjon. Når organisasjoner endrer seg, må samarbeidsformer og ledelse følge etter. Ledelse og lederutvikling er derfor ikke ritualer som alltid går ut på det samme. Lederutvikling må være en målrettet hjelp til å ta i bruk organisasjoner på nye måter.

10.30 – 10.50 Pause

10.50 – 12.00 Professor Sølvi Mausethagen, Oslo Met

NOU 2022: 13 – Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole. Hvilke implikasjoner har dette for ledere?

Sølvi Mausethagen var leder for Utvalget for etter- og videreutdanning i barnehage og skole, som leverte sin innstilling i NOU 2022:13. I foredraget vil hun presentere noen sentrale forslag fra det tilgjengelige kunnskapsgrunnlaget og beskrive hvilke implikasjoner dette kan få for lederroller i skolen i et fremtidsperspektiv.

12.00 – 13.00 Lunsj

13.00 – 14.15 Louise Bringselius, Associate Professor ved Lunds universitet og Handelshögskolan i Stockholm

Hvordan bygge tillitsbasert ledelse

Tillit er gullet som holder mennesker sammen i samfunn og organisasjoner. I Norden er den generelle tilliten mellom mennesker høy, men på den annen side er det problemer med tillit innad i våre organisasjoner. Mønsteret gjenstår seg i hele den vestlige verden. I stedet for tillit ser vi detaljstyring og en overdreven tro på manualer, dokumentasjon og beslutningstaking. Derfor snakker vi i dag om hvordan vi må styre og lede med tillit til folks dømmekraft i stedet. Det betyr at vi må sette mennesket i sentrum og bygge på deres indre motivasjon samt jobbe støttende og muliggjørende.

14.15 – 14.30 Pause

14.30 – 15.30 Professor Tine Prøitz, USN

Hvordan måler vi kvaliteten på norske skoler og hvordan driver vi kvalitetsutvikling?

Prøitz vil i sitt innlegg presentere Kvalitetsutvalgets delinnstilling og kunnskapsgrunnlag. Kunnskapsgrunnlaget inngår i utvalgets arbeid med å gjennomgå og videreutvikle kvalitetsvurderingssystemet til et system med vekt på faglig og pedagogisk kvalitetsutvikling. Kunnskapsgrunnlaget vil også bli diskutert sett i lys av forskningsprosjektet CLASS der handlingsrommet til ledere i kommuner og skoler i tre land blir studert.

15.30 Avslutning

PROGRAM

MELD DEG PÅ: <https://viktigsteleder2023.axacoair.se/>

s 8

Hvordan skape en mer inkluderende russetid	s. 8
Slik gjorde vi det: Prosjektbasert læring	s. 16
Skoleledelse: Skolen som driftsorganisasjon – en vernet bedrift?	s. 22
Snakk mer om det positive ved skjermbruk	s. 26
Skolepolitikk: Hele laget må løftes	s. 28
Forbundssidene	s. 30
Har deltidsansatte fortrinnsrett til vikartimer?	s. 31

s 16

s 22

s 26

Skolelederforbundet

UTGIVER:
Skolelederforbundet
Lakkegata 23, 0187 OSLO

POSTADRESSE:
Postboks 9030 GRØNLAND
0133 OSLO
E-post: post@skolelederforbundet.no
Web: www.skolelederforbundet.no

Skolelederforbundet er medlem av YS

Ansvarlig redaktør:
Ole Alvik
Tlf. 97 68 92 64
E-post: oa@skolelederforbundet.no

Trykk:
X-ide AS

Design:
Edda Grafisk AS

Forsidebilde: Berit Roald

Oppslag: 7063 eks.
33. årgang

ISSN 082-2062

Signerte artikler gjenspeiler ikke nødvendigvis forbundets mening, og står for forfatterens egen regning.

Annonsealg:
Anne-Lise Fængsrud
Salgsjef
Tlf. 99648546
E-post: anne-lise@lkmedia.no

Utgivelsesplan		
Nr	Materialfrist	Utgivelse
1	23.01	07.02
2	27.02	14.03
3	27.03	18.04
4	08.05	23.05
5	18.08	05.09
6	22.09	10.10
7	30.10	14.11
8	27.11	12.12

LEDER

Fremtidsrettet arbeid i Skolelederforbundet

Det skjer mye nyttig og godt arbeid i Skolelederforbundet både lokalt og sentralt, også utenom forhandlingsperiodene. Et omfattende organisasjonsutviklingsarbeid, en ny lederundersøkelse i samarbeid med forskere ved UiA og konferansen «Viktigste leder» er tre av mange viktige prosjekter vi ser fram til denne våren.

Årsmøtene i fylkeslagene er gjennomført, og vi i politisk ledelse har fått gleden av å være med på nær sagt alle sammen, enten de har vært digitale eller fysiske.

Det er veldig givende og lærerikt å få møte medlemmer og høre om aktiviteten ute i fylkes- og lokallag. Det gir verdifull innsikt i både styrkene og utfordringene våre medlemmer har ute i regionene. Mange har gjennomført faglige arrangementer i tilknytning til årsmøtene. Her ser vi mangfoldet og engasjementet i forbundet vårt. Vi har et solid og godt grunnlag å bygge vår aktivitet videre på.

Vi er et lite forbund, men vi er i vekst. Det meste av vårt tillitsvalgtarbeid utøves av medlemmer i full jobb. Vi vil aldri få grunnlag til store frikjøp i kommunene. Politisk påvirkningsarbeid lokalt håndteres suverent av ivrige, dyktige medlemmer. Men vi får en stadig tydeligere stemme, og har oppnådd å ha en naturlig plass rundt bordet hos både sentrale og lokale skolemyndigheter. Vårt sekretariat er rustet til å bistå og støtte dere i dette arbeidet, og sammen skal vi sikre at vi forvalter våre ressurser til det beste for medlemmene.

HVORDAN SKAL VI STYRKE SKOLELEDERFORBUNDET?

Vi skal fortsette å være kompetente, handlekraftige og fremtidsrettede. Derfor er vi i gang med arbeidet med å definere hvordan Skolelederforbundet skal styrkes frem mot neste landsmøteperiode.

Generalsekretær skal lede organisasjonsutviklingsprosjektet. Det er satt sammen et representativt utvalg fra ledermøtet (fylkeslederne), sekretariatet og medlemmer. Sentralstyret er tilhørere i denne prosessen. Fylkeslederne våre reiste fra ledermøtet i februar med et viktig oppdrag, nemlig å sikre deltakelse og engasjement i lokal- og fylkeslag, slik at alle medlemmer får bidra i arbeidet.

Etter første arbeidsmøte i OU-utvalget er de varslede innspillseminarene gjort om til møter i fylkes- og lokallag. Her oppfordrer vi til bred deltakelse, slik at vi får medlemmenes tanker og behov på bordet. Det vil bli arrangert ulike møtepunkter gjennom dette arbeidet. Dere vil også motta medlemsundersøkelsen vår snart. Utvalgets første delrapport legges frem for sentralstyret i juni i år.

Hva er våre styrker og svakheter? Hvor er vi gode og hvor kan vi bli bedre? Vi må se på oppgavefordelingen i de ulike leddene i organisasjonen vår, og rigge oss for en fremtid vi ikke kjenner. Sektoren vår endrer seg, organisasjonslivet endrer seg, og dette skal vi ruste oss for. Skolelederforbundet skal være relevant og jobbe godt for alle medlemmer.

NY LEDERUNDERSØKELSE

En viktig del av forbundets arbeid, er å sikre et solid kunnskapsgrunnlag for politikken vår. Denne våren er Universitetet i Agder i full sving med å kartlegge rammene for ledelse i spennet mellom skole- og barnehageleder og eiernivået. De av dere som har rektor/styrer-funksjon og rapporterer til eier, skal ha mottatt undersøkelsen fra dem. Vi håper du har benyttet anledningen til å beskrive dine rammer for ledelse der du er. Undersøkelsen vil i neste omgang følges opp med en tilsvarende runde som vil rette seg mot mellomlederens rammer og betingelser.

HAR DERE MELDT DERE PÅ «VIKTIGSTE LEDER»?

Det nærmer seg vår signalkonferanse «Viktigste leder». Konferansen holdes på Scandic Oslo Airport Hotel fra 26. – 27. april 2023. Vi gleder oss til å presentere et solid program, og til å møte mange av dere medlemmer til faglig påfyll og mingling. Våre europeiske kollegaer i ESHA har lagt sitt GA (General Assembly) møte til Gardermoen tirsdag den 25. april, og vil delta på første del av konferansen vår. Håper vi ser deg der også.

*Mona Søbyskogen,
2.nestleder i
sentralstyret*

Større og mindre omstillinger kan påvirke ansattes helse, jobbengasjement og produktivitet. (Foto: Arbeidstilsynet)

Kloke grep i omstilling på arbeidsplassen

Hver tredje ansatte i Norge sier de har vært gjennom større endringer på jobben de siste tre årene. Omstillinger kan være nødvendige og positive, men de kan også skape usikkerhet som får negative konsekvenser for både helse og produktivitet.

Omstillinger i arbeidslivet kan ta mange former. Det kan for eksempel være organisasjonsendringer for å bli mer effektive, ny teknologi som krever ny kompetanse, eller digitalisering som tvinger fram andre måter å jobbe på. For mange er omstilling en naturlig del av arbeidslivet, og endringer skjer relativt hyppig.

– Uavhengig av hvorfor man gjennomgår en omstilling, er det viktig å vite at både større og mindre omstillinger kan påvirke de ansattes helse, jobbengasjement og produktivitet, sier Gunnar Markus Misje, seniorrådgiver i Arbeidstilsynet.

En omstilling kan ha flere positive effekter. Det kan føre til nye muligheter for læring og personlig utvikling, nye og mer interessante arbeidsoppgaver, bedre tilrettelegging og økt jobbengasjement. Men omstilling kan også ha negative effekter i form av økt arbeidsmengde, mindre forutsigbarhet, redusert grad av selvbestemmelse og økt usikkerhet knyttet til jobben.

TRE KLOKE GREP

Det er flere ting man kan gjøre for å motvirke de negative effektene en omstilling kan ha, og det er særlig tre nøkkel-

punkter som er viktige: God informasjon, mulighet for medvirkning og støttende ledelse.

– Ansattes behov for informasjon øker drastisk under en omstilling. Det kan være en god strategi å legge

til rette for informasjonsdeling. Sørg også for at alle som berøres av endringene får muligheter til å komme med sine synspunkter og forslag, sier Misje.

I tillegg til tilstrekkelig informasjon og mulighet for medvirkning både før og under en omstilling, er det viktig med sosial støtte.

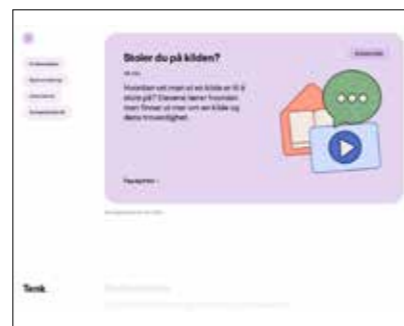
– Sosial støtte handler mye om å dele informasjon, og om å tilby praktisk hjelp eller emosjonell støtte. Dette er viktig både for tryggheten den ansatte opplever, som kan beskytte mot helseplager, men kan også ha betydning for den ansattes faglige utvikling, sier han.

Gunnar Markus Misje er seniorrådgiver i Arbeidstilsynet.

Undervisningsopplegg for ungdom i kritisk mediebruk og kildebvissthet

Tenk.faktisk.no er skoleavdelingen til Faktisk.no og utvikler undervisningsopplegg om kritisk mediebruk og kildebvissthet både for grunnskolen og videregående skole. Undervisningsoppleggene ligger åpent og er gratis tilgjengelig for alle på tenk.faktisk.no. Her er det også et tilbud som heter Snakk, som er et hjelpemiddel for foreldre som ønsker å snakke med barna sine om barnas digitale liv.

Konflikt med lederen øker sykefraværet

Konflikter med overordnede er en risikofaktor for sykefravær blant ansatte. Det kommer frem i en ny studie fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI).

Forskere ved STAMI har undersøkt hvilken betydningen konflikter med kolleger og overordnede på arbeidsplassen har for det legemeldte sykefraværet. I analysen kontrollerte man for andre faktorer som man vet påvirker sykefraværet som kjønn, alder, utdanningsnivå og yrke. Forskerne fant at det var en tydelig sammenheng mellom konflikt med overordnede og et høyere nivå av legemeldt sykefravær. Konflikter med kolleger var imidlertid ikke forbundet med samme tydelige risiko for sykemelding. Dette kan blant annet skyldes at det å ha konflikter med lederen kan få større negative konsekvenser, for eksempel knyttet til videre karriere og muligheter for faglig utvikling.

Ny skole sparer strøm: En miks av solceller, biogass, flisfyr, energibrønner og brukte bilbatterier gir strømoverskudd

I juni og juli 2022 fikk Tvedestrand videregående skole en strømrregning på minus 138 000 kroner – takket være blant annet 4 400 kvadratmeter solceller og brukte Nissan Leaf-batterier.

Den store solcelleparken på taket av Tvedestrand videregående skole dekker halvparten av takarealet. Noe av energien lagres i en batteripakke, og resten dekker løpende forbruk på skolen.

Norsk klimastiftelse er en grønn tanke-smie som sprer kunnskap om klimaendringer og klimaløsninger. I desember utga de et inspirasjonshefte hvor de trekker frem gode eksempler på energi-effektivisering – og Tvedestrand videregående skole, som sto ferdig i 2020, er bokstavelig talt brukt som et skoleeksempel. I fjor produserte de mer energi enn de brukte og dermed kunne skolen selge overskuddsstrøm. Grunnen er blant annet at nybygget har en energi-

optimalisert bygningskropp som reduserer varmetap, god utnyttelse av dagslys og energiforsyningen er blant annet basert på varmepumper og solcellepanel. Mer informasjon om de energisparende tiltakene finner du på Klimastiftelsen.no. Her kan du også bestille et gratis klassesett av Skolemagasinet 2°C, med faktabasert kunnskap om klimaendringene. Du finner også mer informasjon om bygget på arkitektenes hjemmeside; Linkarkitektur.com.

Er mobilforbud veien å gå?

Elevers bruk av mobiltelefoner i klasserommet kan være forstyrrende. I august 2022 ble det innført et forbud mot mobiler i svenske klasserom. Men fungerer det?

Med loven i hånd kan svenske lærere og rektorer forby bruk av mobiltelefoner i klasserommet. Konsekvensene av den nye loven er tema for en doktorgradsavhandling ved Göteborgs universitet, «Användning av mobiltelefoner i den digitaliserade skolan: Elevers och lärares perspektiv». Der påpekes det at mobiler noen ganger er et nyttig verktøy som bør integreres i undervisningen, og at det kan være krevende å håndheve forbudet. Dessuten er det enkelt for elevene å trosse forbudet, og når mobiler smugles inn i klasserommet brukes de utelukkende

til ting som ikke har noe med undervisningen å gjøre. Imidlertid er det opp til den enkelte skole hvordan de forholder seg til mobilbruk. Noen samler inn telefonene før timen starter, mens andre har valgt å ikke innføre forbud mot mobilbruk. Forskeren konkluderer blant annet med at loven kanskje ikke enda har oppnådd den effekten man hadde håpet på, men at skoler uansett bør ha tydelige retningslinjer og målsettinger for hvordan og når elevene får bruke mobilene, og at elevene må læres opp til å forholde seg til disse.

Vil gi lærere tolkningshjelp

Hvordan løser norske lærere livsmestring, utforskning og digital kompetanse i fagene i grunnskolen og videregående? På veldig ulikt vis og stadig utprøvende, ifølge en ny rapport.

– Vi ser et behov for å utvikle tre sett med «briller», eller forståelsesrammer, slik at lærere og forskere ser etter det samme når livsmestring, utforskning og digital kompetanse skal løses i fagene og i klasserommet, forteller engelskprofessor Lisbeth M. Brevik, som leder prosjektet EDUCATE ved Universitetet i Oslo.

I den ferske rapporten «Å observere fagfornyelsen i klasserommet», som nylig ble overlevert Utdanningsdirektoratet, presenterer hun og kollegaer tre observasjonsprotokoller for lærere; en for livsmestring, en for utforskning og en for digital kompetanse.

– Vi erfarer at det er et stort behov for å operasjonalisere hva de tre temaene er – og ikke er – i undervisningen i fagene, sier professor Greta Björk Gudmundsdottir ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, som er prosjektets nestleder.

Forskerne har vært inne i 108 klasserom i grunnskolen og videregående flere steder i landet. Til sammen har de 420 timer med videooptak som de nå er i ferd med å analysere.

Det er lærere i fagene engelsk, fremmedspråk, KRLE/religion og etikk, matematikk, naturfag, norsk og samfunnsfag/kunnskap som nå får et verktøy for å praktisere de nye læreplan-temaene. Forskerne anerkjenner at de tre temaene innebærer komplekse avveininger for alle involverte og at læreplanene på noen områder er diffuse og ikke alltid til hjelp.

– Våre tre protokoller kan være et verktøy for lærere til å se hvordan de kan løse disse tre temaene i fagene, sier Gudmundsdottir.

Rapporten kan lastes ned fra Udir.no/tall-og-forskning/

Jobber for å få en mer inkluderende russetid

Inkluderende russetid handler i stor grad om å forebygge utenforskap. Det er et komplekst arbeid som krever involvering både fra skole, foreldre, politikere og myndigheter – og det må starte allerede på ungdomsskolen.

| Tekst: Ole Alvik

Også i år har det vært stort fokus på de negative konsekvensene av russetiden, og kanskje i enda større grad enn tidligere. Medieoppslagene forteller om en russefeiring som har blitt stadig mer omfattende og som starter tidligere og tidligere, om russegrupper som ekskluderer andre, om en tradisjon som har blitt så kostbar at ikke alle kan delta og en feiring som får negative konsekvenser for skolemiljø- og resultater. Denne særnorske feiringen av avgangselever er en tradisjon med dype røtter, men har det gått for langt? Det mener i hvert fall Henrikke Bugdø-Aarseth. I 2018, da hun var elev-, lærling- og mobbeombud i Østfold fylkeskommune, startet hun et prosjekt for å skape en mer inkluderende og helsefremmende avgangsmarkering for russetiden. Prosjektet ble videreført av politikere i Viken fylkeskommune, da Østfold ble en del av Viken. Henrikke Bugdø-Aarseth leder fremdeles prosjektet og mener at dette arbeidet er viktigere enn noen gang. –Vi startet prosjektet fordi vi fikk svært mange henvendelser fra skoler, ungdom og foreldre om russefeiringens konsekvenser og hvordan den nådeløst påvirker ungdoms hverdag. Det var mange

fortellinger om krenkelser og utenforskap både før, under og etter feiringen, sier hun.

VI MÅ TENKE HELT NYTT

Prosjektet er et samarbeid mellom om budet, avdeling for folkehelse og rådsområdet for utdanning og kompetanse i Viken fylke. Målet er å skape et inkluderende miljø gjennom hele videregående og en kortere, mer inkluderende og mindre kostnadskreven avgangsmarkering i vg3.

– Vi vil at ungdommene skal se tilbake på 13 års skolegang som en fin tid der de var en del av fellesskapet, og at de får gode minner fra en inkluderende og bra avgangsmarkering, sier Bugdø-Aarseth.

For å oppnå dette, er det ikke tilstrekkelig å bare gjøre en oppussing av dagens russefeiring.

–Vi må tenke helt nytt og skape en avgangsmarkering som er annerledes enn det dagens russefeiring har utviklet seg til å bli. Ideelt sett burde avgangsmarkeringen begrenses til en uke, avholdes etter eksamen og utgiftene bør begrenses til en studentlue. Det vil si en slik form for avgangsmarkering som de

har i Sverige og Danmark.

POLITIKERNE MÅ PÅ BANEN

Ifølge Henrikke Bugdø-Aarseth har det vært en uheldig utvikling blant russetiden de siste fem årene, og russefeiringen har i stadig større grad blitt et kulturelt- og kommersielt lokomotiv som det er utfordrende å stoppe. Skoleledere og foreldre har et ansvar, men det er begrenset hva de kan gjøre på egen hånd. Politikere må komme sterkere på banen og gi nasjonale verktøy og føringer, mener hun.

–Utfordringer knyttet til russetiden er svært krevende å stå i for mange skoleledere og verktøyene de har for å regulere russefeiringen er ikke gode nok. De kommersielle kreftene styrer i stadig større grad hvordan feiringen skal være. Nå må myndighetene på banen og endringen må gjøres på et nasjonalt plan og koordineres. Det må være likt for hele Norge, sier hun.

Tror du at det er et realistisk mål?

–Ja, men det krever vilje og den viljen ser jeg ikke hos nasjonale myndigheter og kunnskapsministeren i dag. Når russefeiringen gir så negative utslag for så mange ungdommer, da skjønner jeg ikke

at de som har makten til å endre det, ikke gjør noe.

–De ville kanskje ikke ha vunnet førstegangselverne, men jeg tror at de hadde vunnet folket.

MÅ BRUKE HANDLINGSROMMET AKTIVT

Ifølge statssekretær Sindre Lysø i Kunnskapsdepartementet har kunnskapsminister Tonje Brenna hatt møter med den politiske ledelsen i alle fylkeskommunene, Foreldreutvalget (FUG), Elevorganisasjonen og noen utvalgte representanter fra russetiden for å snakke om hvordan man kan få til en mer inkluderende russetid og skoleavslutning.

–Det har kommet fram at det allerede er mange gode prosesser på gang lokalt for å gjøre russefeiringen mer inkluderende for alle, og mange steder er det iverksatt gode tiltak som involverer både elever, skoler og foreldre. Selve jobben for en mer inkluderende russetid må gjøres i det enkelte fylke og kommune, på den enkelte skole og blant elevene og foreldre, sier Sindre Lysø.

–Russefeiringen er en privat feiring, men i deler av landet har feiringa utviklet seg til å prege skolens hverdag så mye at

Henrikke Bugdø-Aarseth er rådgiver ved ombudet for barn og unge i viken. Hun er leder for prosjektet som arbeider for en mer inkluderende russetid i fylket. (Foto: Privat)

det går utover elevenes skolemiljø. Skolen har et ansvar for at elevene har et trygt og godt skolemiljø etter opplæringsloven. Det er viktig å understreke at eksisterende regelverk gir mange muligheter til å håndtere ulike utfordringer som skolene og elevene står i. Det er fint å se at mange kommuner og fylker allerede er i gang med å bruke handlingsrommet mer aktivt, sier han.

HVA BØR REKTOR GJØRE?

Henrikke Bugdø-Aarseth mener også at skolen har et ansvar for russefeiringen.

–Opplæringsloven §9A er veldig tydelig på at alle har rett på et trygt og godt læringsmiljø. Vi mener at russefeiringen, slik den har blitt nå, ligger inn under skolens ansvar. Det betyr ikke at det er skolens ansvar å lage en russefeiring, men at den rammes inn på en måte som gjør at alle får være med, sier hun.

Hva ville du ha gjort hvis du var rektor på en videregående skole?

–Da ville jeg involvert foreldrene og gitt

informasjon om russefeiringens konsekvenser for skolemiljø og skolegang, på det første foreldremøtet på vg1. Jeg hadde opprettet et FAU på vg1 der foreldrene kan bidra i skolens arbeid for et trygt skolemiljø og for en god, felles feiring for alle. Jeg ville også ha samarbeidet med ungdomsskolene, slik at vi kunne ha startet holdningsarbeidet allerede på 10. trinnet, ved å gi informasjon til elever og foreldre.

– Det å få ungdommen med i arbeidet er avgjørende for å få en positiv endring på feiringen. Jeg ville derfor samarbeidet nært med elevrådet og skolemiljøutvalget om å lage arrangementer på skolen som inkluderte alle avgangselevne. Da kan vi dreie fokuset fra fyll og fest og gruppedannelser, til fellesskap og godt skolemiljø for avgangskullet. Enkle tiltak som felles skolegenser for hele avgangskullet og å ta russebilde av hele kullet viser et tydelig «vi». Det er mange fellestiltak som kan virke enkle, men som gjør et hav av forskjell.

I Østfold startet dere prosjektet i 2018. Hva gjør de skolene som lykkes best?

–De er gode til å koble på foreldrene og jobbe med elevene og skolemiljøet. De har elevråd som er godt synlige på skolen og som er aktivt med på å påvirke, og skoleledelsen involverer seg i valg av russestyret. Da unngår de at de får et russestyre som kun består av lederne på de ulike russebuskene.

Du møter mange russ og skoleansatte. Hva forteller de deg?

–Skoleansatte forteller at russefeiringen gjør skolehverdagen enda mer krevende. Det kommer berusede elever på skolen og de må håndtere konflikter og utenforskap som tar mye tid.

–Jeg har snakket med over tusen elever i Viken i løpet av disse årene og jeg gjennomfører hvert år en evaluering av russetiden som omfatter alle de offentlige videregående skolene fylket og flere av de private. Flertallet av russerne svarer at de skulle ønske at de ikke hadde feiret på

den måten som de gjorde. At de brukte for mye penger, karakterene gikk ned og det var gruppepress og ekskludering.

TRE ÅR MED GRUPPEPRESS

Det er mye fokus på at russerne danner grupper som bevisst eller ubevisst skaper et skille mellom de som er innenfor og de som er utenfor. Å kjenne på utenforskap er vanskelig, men det er ikke bare enkelt for de som er innenfor disse gruppene heller?

–Nei, det er det absolutt ikke. Jeg snakket akkurat med moren til en russejente som var lei seg fordi hun selv var blitt valgt inn på en russebus, men ikke bestevenninnen. Hun hadde fått beskjed om at hun måtte velge mellom russebusgjengen og bestevenninnen. Det er brutalt, og det høres rart ut for oss voksne, men det er dette ungdommene står i. Og det er mye stress for de som er med i gruppene, fordi de må unngå å bli stemt ut.

–Og disse gruppene dannes tidlig. Jeg snakket med en elev på vg1 som sa at hun ikke kom til å være russ fordi hun ikke var med i noen russegruppe. Det var altså en elev på vg1 som sa dette, ikke på vg3. Da er det mange år hvor du skal kjenne på utenforskap. At de må forholde seg til dette gruppepresset på hele videregående, det synes jeg er forferdelig trist.

Er dette en utfordring over hele landet?

–Ja, det er en myte at dette bare gjelder storbyene. Rogaland har jobbet systematisk med dette og nå er jeg veldig glad for at Oslo har begynt et tilsvarende prosjekt som vi har i Viken. Også Innlandet, Agder og Trøndelag har startet eller skal starte tilsvarende prosjekt, så vi er mange som ser at noe må gjøres.

Hvis du hadde vært i en posisjon hvor du kunne endre russetiden, hva hadde du gjort da?

–Jeg ville endret deler av ordensreglementet slik at rektor har et bedre verktøy å bruke mot negative sider ved feiringen. Videre ville jeg ha sett på lovverket. For det første har vi et lovverk som kan håndheves i økt grad, for eksempel

Jan Helge Russnes er rektor ved Eiker videregående skole og samarbeider tett med elevrådet, russestyret og foreldre for å skape en mer inkluderende russetid. (foto: Per Jørund Grøthe)

vegtrafikkloven, markedsføringsloven og arbeidsmiljøloven. Videre ville jeg ha fulgt opp ulovlig markedsføring mot russerne, for å unngå det sterke kjøpepresset som er i dag.

KNEKKPUNKTET KOM MED RUSSE-BUSSENE

Jan Helge Russnes er rektor ved Eiker videregående skole, som ligger i Hokksund i Viken fylke, et par mil nordvest for Drammen. Han representerer rektorene i prosjektet som jobber for en mer inkluderende avgangsmarkering for russerne i fylket. I likhet med Henrikke Bugdø-Aarseth, synes han at russefeiringen har utviklet seg i en uheldig retning de siste årene. Dette skyldes blant annet markedskrefter som spiller sterkt på gruppetilhørighet, mener han. Knekkpunktet kom da det ble vanlig med store og kostnadskrevede russebusser.

– Dette skapte i større grad grupperinger hvor noen ble ekskludert på grunn av økonomi, popularitet, utseende og andre misforståtte sosiale indikatorer. Disse

gruppedannelsene starter tidlig, i mange tilfeller allerede på ungdomsskolen.

MER KONFLIKTER OG RUS

Rektoren opplever at konflikter og bruk av narkotika har blitt et økende problem blant russerne.

–Vi har aldri hatt så flott ungdom som vi har nå, men mange sitter igjen med dårlige erfaringer og vonde minner etter russefeiringen. Vi som samfunn kan ikke legalisere at denne utviklingen fortsetter.

Samme dag som Skolelederen er på besøk, får han en telefon fra en far til en elev som har vært utsatt for en voldshendelse knyttet til et privat russearrangement i helgen.

–Det har skjedd på fritiden, men det angår også skolen. Det er flere elever som er berørt og de tenker ikke på skole i dag, kun på det vonde som skjedde i helgen.

EN EKSKLUDERENDE RUSSETID

Rektorer i Oslo har advart om tette og etablerte russegrupper som okkuperer egne bord i kantinen, og hvordan dette for-

sterker opplevelsen av utenforskap for de som ikke er inkludert. Jan Helge Russnes er kjent med problemstillingen.

–Vi har økt voksentettheten i kantinen og vi har gjort fysiske tiltak som å flytte på bord. Kantinpersonalet, bibliotekarene og andre voksne er også kjempeflinke til å følge med på hva som skjer og de kommuniserer godt med elevene.

–Men vi ser også at det ikke er avgangselevne som har de største utfordringene. Det er verst i den perioden da russegruppene dannes. Det er da de avgjør hvem som er ute og hvem som er inne, og det skjer på vg1 og vg2. På vg3 er gruppene allerede etablert.

Hvordan kommer dette til uttrykk?

–Det kommer for eksempel til uttrykk ved at noen elever ikke går i kantinen. Når det sitter femten andre rundt et bord, og du føler at du ikke er velkommen, da går du et annet sted.

Men er det ikke naturlig at elevene danner grupper ut fra hvem de er venner med?

–Jo, og det er naivt å tro at alle skal henge med alle. Det er en balansegang og

det er ikke enkelt, men ett sted må grensen gå. Vi aksepterer ikke at grupperingene går ut over skolemiljøet.

Hvor stor andel av elevene er med på en russebus?

–Det er omtrent en fjerdedel av elevene og de er fordelt på flere busser. Hver buss består av elever fra forskjellige skoler i distriktet og lærlinger. Det gjør at bildet blir uoversiktlig og det blir vanskeligere å følge opp negativ atferd.

Påvirkes elevene av å være med i gruppene?

–Ja, det kan bryte opp gamle vennskap og hindre dem fra å treffe nye venner utenfor russebusmiljøet.

–Noe av det fine med videregående er at du treffer så mange bra folk som du utvikler deg sammen med. Men da kan du ikke være med på russebusgruppe i tre år og sitte ved det samme bordet i kantinen

DET ER IKKE BARE SKOLENES ANSVAR

Det virker som om veldig mye av ansvaret for å skape en inkluderende russetid legges til den enkelte skole. Hvordan opplever du det?

–Det er vanskelig. Norske skoler er kjempegode på skolemiljø og det er noe vi jobber systematisk med helt fra barnehagen. Det sitter i ryggmargen til alle ansatte. Men så settes det altså til side til fordel for russefeiringen. Å jobbe med inkluderende russefeiring er som å svømme motstrøms.

GI RUSSEN ET TILHOLDSSTED

Hva må gjøres for å skape en mer inkluderende russetid?

–Russebussene er så populære fordi russerne trenger lokaler for å feste, men er for unge til å komme inn andre steder. Vi må gi dem festlokaler som ikke er styrt av kommersielle interesser, og tilby dem en feiring som alle kan delta på. Målet er ikke at 18 åringer skal slutte å feste. Det er ikke dit vi vil. Men de skal feste på en måte som gir dem samhold, glede og berikelse.

–Da jeg var russ i 1982 hadde vi russekro på samfunnshuset, og jo flere som var

med desto bedre. Vi hadde russeadresser som var like for hele skolen, men nå har de gruppeklær. Russetiden har blitt mindre inkluderende og jeg tror ikke at flertallet av russerne vil ha det slik. De er lei av det evige pengesluket og konfliktnivået mellom gruppene.

VELGER RUSSESTYRET

Ved Eiker videregående skole er det skoleledelsen, i samarbeid med elevrådet, som bestemmer hvem som får være med i russestyret.

–Vi har en formell søknadsprosess der de må begrunne hvorfor de vil være med i russestyret. I intervjurunden møter de meg, elevrådsrepresentantene, helsesykepleier og en til fra skoleledelsen. Vi legger vekt på at de har verdier, holdninger og synspunkter som kan være bra å ha med seg inn i et russestyre, og vi vil ha med representanter fra alle leire, forteller Russnes. Han har også jevnlig møter med russestyret.

SAMARBEIDER MED RUSSEFORELDRENE

Russnes har også god kontakt med ungdomsskolene i distriktet og holder informasjonsmøter for elever på 10. trinnet og foreldrene deres. Dette gjør han fordi han ser at elevene begynner å danne russegrupper allerede på ungdomsskolen.

Fra og med i år har de også dannet en foreldregruppe ved Eiker videregående skole. Dette er gjort både for å formalisere samarbeidet mellom foreldrene og skolen, og for at de foresatte ikke skal oppleve å stå alene. Dette er foreldre med elever på vg1 og en av dem er Hilde Birkeland.

–Gruppen er åpen for alle foreldre som ønsker å delta. Jeg deltar fordi jeg hadde en som var russ i fjor og en som begynte på vg1 i år, og jeg synes at det er viktig at vi foreldre involverer oss og bidrar.

Hun har skrevet en kronikk i Drammens tidene basert på egne erfaringer som russeforelder. I kronikken er hun kritisk

Hilde Birkeland er medlem i foreldregruppen ved Eiker videregående skole. – Det er viktig at vi foreldre involverer oss og bidrar til en trygg og inkluderende russefeiring, sier hun. (Foto: privat)

til sterke markedskrefter og aggressiv markedsføring overfor russerne. Hun påpeker at det er noe dypt menneskelig over ungdommens streben etter å være med i en russegruppe og at det å være en del av et fellesskap er noe av det viktigste i ungdomsåra. Derfor er det vanskelig for foreldre å være den som sier nei.

–Jeg var skeptisk til russebuskonseptet, men jeg hadde ikke lyst til å holde mitt barn utenfor det sosiale fellesskapet. For foreldre er dette en vanskelig situasjon. Vi overbeviser oss selv om at det er greit, men kjenner på ubehaget fordi vi vet at det er masse uheldige konsekvenser ved at ungdommen vår deltar i en russebusgruppe.

–Som foreldre må vi ta ansvar for grensesetting og skape gode holdninger hos den oppvoksende generasjonen. Men dette er ikke et problem som avgrenses til den enkelte familie. Det har blitt et samfunnsmessig problem som påvirker hele ungdomsgenerasjoner og som må reguleres.

Elias Kindberg Midtgarden (t.v) er elevrådsformann og André Bjørnstad er russepresident ved Eiker videregående skole. (Foto: Ole Alvik)

HVA MENER RUSSEN SELV?

Elias Kindberg Midtgarden og André Bjørnstad er henholdsvis elevrådsformann og russepresident ved Eiker videregående skole. De er på russebus sammen med fem andre gutter fra skolen. Totalt er det 24 medlemmer på russebusen, men resten kommer fra andre skoler i distriktet.

–Vi er en kompisgjeng og jeg synes at vi har et godt miljø, sier russepresident André Bjørnstad.

Det kan virke som om tiltakene for å skape et inkluderende russemiljø ved skolen har hatt effekt. Midtgarden og Bjørnstad er godt kjent med det negative som skrives om russerne i media, men de synes ikke at russemiljøet ved Eiker videregående skole er ekskluderende.

–Det er flere som har fått tilbud om å være med på bussen vår, men som har valgt å prioritere andre ting. Det koster en del å være med på russebus og ikke alle vil bruke så mye penger på det, sier elevrådsformann Elias Kindberg Midtgarden.

André Bjørnstad tror også at det er mindre press for å være med på russebus enn tidligere og at kostnadene er en medvirkende forklaring til dette. Det krever en betydelig innsats å være med på en russebus.

–Vi har jobbet for å tjene penger til russebusen siden vg1. Alle har deltidsjobber og vi har salgsdugnader hvor vi selger forskjellige varer, forteller André Bjørnstad.

De opplever ikke at russebusgruppene ekskluderer de som ikke er med på bussene.

–Det er jo slik at ulike vennegrupper sitter sammen i kantinen, men det er ikke slik at andre ikke er velkomne til å sette seg der vi sitter, sier Elias og André sier seg enig.

–Alle avgangselevne inviteres til arrangementene som vi i russestyret arrangerer og vi synes at det er veldig viktig at ingen føler seg utenfor. Vi har nylig hatt russeball og det kommer flere arrangementer når russetiden nærmer seg.

Hva er det positive med å være på russebus?

–Det er veldig sosialt. Du blir kjent med folk fra andre skoler og får en stor vennekrets, sier Elias.

Opplever dere mye kjøpepress som russ?

–Det er klart at når du er på buss, da legger du mye tid og penger i det. Men det er man klar over før man blir russ, sier André.

Føler dere at russerne har fått et dårligere rykte enn tidligere?

–Ja, jeg føler det, sier Elias.

Er det urettferdig?

–Jeg tror at folk glemmer at de også har vært unge og russ selv. Og i dag er det slik at alt som skjer kommer raskt i media eller spres på sosiale medier, og dessverre er det oftest det negative som får oppmerksomhet, sier Elias.

Har dere et godt råd til rektorer for å få til en god russefeiring?

–Ha god dialog med russerne og la oss finne løsninger sammen, gi oss en sjanse og ikke døm oss før det har begynt, sier Elias og André

Russetiden er ikke en lovløs tid

De samme regler som gjelder ellers i samfunnet gjelder også for russetiden. Det er viktig å starte tidlig med informasjon og holdningsarbeid - og både elever og foreldre må inkluderes i det forebyggende arbeidet.

| Av Hilde Pettersen, jurist i Skolelederforbundet

Russetiden bør være en morsom tid og noe man husker tilbake på med glede. Sånn er det dessverre ikke for alle, og mange mener at russekulturen utvikler seg i en uheldig retning. Vi hører om utestengelse av enkeltelever, opptaksprøver på russebusser og mangel på inkludering. Historiene er vonde å høre om og svært ille for dem som utsettes for dette. Dette er en ukultur, som mange, inkludert russetiden selv, jobber for å bekjempe.

Mange bruker også svært mye penger på russetiden, og noen bruker mer penger enn de har råd til. Andre kan ikke delta, selv om de har lyst til det, fordi det blir for dyrt. Vi vet også at det er mange aktører som tjener svært mye på salg av effekter til russetiden, og kjøp og salg av russebusser innebærer inngåelse av kontrakter og kontakt med biltilsynet? Kan russetiden nok avtalerett og vegtrafikklov? De er myndige, men er de modne nok til å overskue konsekvensene av dette?

MÅ FØLGE LOVER OG REGLER

Russetiden innebærer mye festing for mange. Bruk av alkohol og andre rusmidler kan få store konsekvenser. Mange gjør ting de ellers ikke ville ha gjort når de er fulle eller ruset. Noen ganger medfører det alvorlige lovovertrædelser som kan få konsekvenser for dem på lang sikt. Både besittelse og bruk av narkotika er dessuten ulovlig og kan straffes med bøter eller fengsel. Det som er helt klart er at russetiden ikke er en «lovløs» tid. De

samme regler som gjelder ellers i samfunnet gjelder også for russetiden. Økonomiske forpliktelser må overholdes og straffbare handlinger får konsekvenser.

HVA KAN SKOLEN GJØRE INNENFOR GJELDENE REGELVERK?

Opplæringsloven kapittel 9 A gjelder også for russetiden. Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det gjelder russetiden, og det gjelder medelevene.

Opplæringsloven kapittel 9A er dessuten tydelig på at forhold utenfor skolen som har innvirkning på elevenes trygghet og trivsel på skolen, er skolens anliggende. Dette legger et stort ansvar på skolen, særlig de forholdene som skjer utenfor skolen, men som griper inn i skolehverdagen.

I opplæringsloven § 9A-8 er det regler om elevdeltaking i arbeidet med skolemiljøet og informasjonsplikt om skolemiljø saker. I opplæringsloven kapittel 11 er det regler om skoleutvalg, skolemiljøutvalg, elevråd og allmøte. Russetiden er et naturlig og viktig tema i disse utvalgene og elevrådet.

HOLDNINGSARBEIDET BØR STARTE TIDLIG

For mange starter russetiden allerede i vg1, og kanskje allerede på slutten av ungdomsskolen. Er kommende russetid og holdninger til dette et tema på ungdomsskolen? Elevene må involveres og utfordres på hvordan de ønsker at russetiden skal feires. De bør få informasjon, og de må utfordres på egne holdninger.

I tillegg bør foreldregruppen utfordres på sine holdninger til russetiden. Opplæringsloven § 1-1 sier at skolen skal sørge for samarbeid med hjemmet, og i forskrift til opplæringsloven kapittel 20 er det regler om foreldresamarbeid. Russetiden bør være tema i foreldresamarbeidet på ungdomsskolen og i vg1 og vg2.

ORDENSREGLEMENTET ER LAGET FOR Å BRUKES

Etter opplæringsloven § 9A-10 skal skoler ha et ordensreglement som skal legge grunnlaget for et trygt og godt skolemiljø for alle og innebære rettigheter og plikter, regler om orden og atferd og regler om hvordan skolen vil reagere ved brudd på reglene.

Ordensreglementet gjelder i skoletiden, på skoleveien og ved forskjellige arrangementer i skolens regi. Reglementet gjelder også utenom skoletiden for saker som har klar sammenheng med skolegangen.

Vi har regler om fravær og fraværgrensen. Ungdom i Norge har rett til videregående opplæring, det følger av opplæringsloven § 3-1. Det er kjedelig om russefeiringen innebærer at russetiden får godkjent vitnemål.

Samarbeid mellom russetiden og skolen, skolen og foreldre, samt f.eks. politi og andre instanser er viktig. Russetiden kan ikke overlates til seg selv. Russetiden trenger mye og god informasjon, og også hjelp til holdningsskapning og grensesetting. Vi voksne har et stort ansvar.

Moduler for ledere i barnehage og skole

Juss for ledere | Ledelse og digitalisering | Barnehage- og skolemiljø og ledelse | Ledelse av utviklings- og endringsarbeid | Ledelse av profesjonelle læringsfellesskap | Ledelse av profesjonsfellesskap og læreplanarbeid

Søk innen
1. april

Elevene skal oppleve at det er meningsfullt å gå på skole

På Langebjergskolen har man de siste fire årene jobbet systematisk med prosjektbasert læring (PBL). Tradisjonelle timeplaner er byttet ut med månedlange prosjekter hvor elevene fordypes seg i et tema. Målet er å skape undervisning som gir enda mer mening for elevene og som gir dem den kompetansen som de har bruk for i fremtiden.

Av Malene Petersen

En skoledag for noen år tilbake ble elevene i første klasse på Langebjergskolen i Fredensborg kommune i Danmark bydd på spiselige insekter. Det utradisjonelle måltidet førte til en lengre samtale om insekter, og så munnet det hele ut i spørsmålet om hva man kunne gjøre for at det skulle bli bedre å være insekt ved Langebjergskolen. Det ble starten på to måneder med fordypning i insekters liv og levevilkår, noe som igjen resulterte i en rekke insektsvennlige tiltak ved skolen. De laget naturområder som insektene kunne trives i, elevene bygget insekthotell og det ble lest, tegnet, regnet og skrevet om insekter i de ulike fagene.

Det ble med andre ord et interessant og lærerikt prosjekt om insekter og på Langebjergskolen har prosjektformen vist seg å fungere. Det handler om å skape læringsinnhold som elevene både forstår og ser meningen med, og som skal gi dem en kompetanse som de har behov for i fremtiden.

– Det er en tilnærming der vi prøver å engasjere elevene og motivere dem til bedre læring. De fleste husker fag fra skoletiden

som gikk over hodet på dem fordi de aldri klarte å koble læringen til virkeligheten. Elevene må kunne se nødvendigheten av å lære det de holder på med. Vi ønsker rett og slett å lage en skole som fanger elevene så mye at de ikke vil hjem, forklarer rektor Søren Bjørn Jakobsen.

EN METODE MED MANGE FORDELER

Samtidig som elevene jobber med det faglige i prosjektene, jobbes det med å styrke en rekke andre ferdigheter; blant annet evnen til å fordype seg, til å samarbeide og til å lære hele livet – og dermed være bedre forberedt på å håndtere en verden i evig og rask endring.

– De som går ut av skolen i dag må hele tiden kunne mestre ny læring og de må kunne samarbeide og kjenne sine styrker og svakheter. De må vite hvordan de skal spille andre og seg selv gode, sier Jakobsen.

Det innebærer for eksempel at skolen har jobbet fokusert med å gjøre elevene gode på gruppearbeid og tilbakemeldinger. Det lages gruppekontrakter og barna trenes i å gi tilbakemeldinger på en

Søren Bjørn Jakobsen er rektor for Langebjergskolen i Danmark. (Foto: Privat)

måte som hjelper og støtter jevnaldrende til å bli bedre. Dette har blant annet ført til at de i mye større grad vektlegger hverandres ferdigheter når de skal velge grupper, i stedet for alltid å velge bestevennene. Det vil si at de fokuserer på hvilken oppgave som skal løses og hvordan de kan skape den optimale gruppen for løse problemet.

Barna får på denne måten trening i

DETTE VAR UTFORDRINGEN

Lærerne ved Langebjergskolen i Fredensborg kommune savnet mer fordypning og sammenheng i undervisningen. De opplevde at det ikke var et overordnet felles mål med læringen. Det ene utviklingstiltaket avløste det andre, og de hadde en opplevelse av hele tiden å starte på noe nytt. Lærerne ønsket å jobbe mer fokusert med hva elevene skulle bli flinkere til og skape større forståelse for hvorfor man gjør det man gjør.

DETTE HAR DE GJORT

Rektor Søren Bjørn Jakobsen så en presentasjon med en lærer fra High Tech High i San Diego, som jobber kontinuerlig med PBL – prosjektbasert læring. Skolen inviterte læreren til en pedagogisk weekend, hvor hun fortalte mer om metodikken. Deretter diskuterte de hvordan og hvorvidt de kunne innføre noe lignende ved Langebjergskolen. Det var viktig at det skulle være skolens egen modell og at den kunne tilpasses underveis.

Nå er skoleåret inndelt i fire perioder og elevene jobber kontinuerlig med prosjekter. Noen ganger jobber de med prosjekter som er felles for hele skolen, men det typiske er at hvert årskull har sitt eget prosjekt. Prosjektene er tilpasset elevenes alder, nivå og kompetanse. Dersom det er enkeltfag som ikke kan tilpasses til det aktuelle prosjektet, undervises det parallelt i dette faget som vanlig klasseundervisning. Alle prosjektene avsluttes med en utstilling. Skolen legger også vekt på å utvikle elevenes formidlingsevner.

DETTE HAR DE OPPNÅDD

Skolen skårer høyt på faglighet og trivsel. I forbindelse med prosjektarbeidene har elevene også fått trening i å gi vennlige, positive og konstruktive tilbakemeldinger og de har blitt flinkere til å samarbeide i grupper. Elevene har fått økt bevissthet for betydningen av læringen og hva de skal få ut av den. De har blitt flinkere til å forstå og reflektere over sin egen læringsprosess, og de har fått en økt opplevelse av at skolen gir mening. Samtidig opplever Søren Bjørn Jakobsen at de ansatte trives bedre. De har fått klare rammer for undervisningen og opplever at alle jobber mot et felles mål.

problemløsning, og de blir i større grad i stand til å sette ord på hva de lærer. Det kommer godt med når alle årsklasser etter tur skal forklare hverandre hva de holder på med ved fellessamlingene.

Læringen tar de med hjem seg hjem og bruker i praksis. En mor skrev til Søren Bjørn Jakobsen og forklarte hvordan hennes sønn i tredje klasse hadde gitt feedback på en tegning som hans lillebror hadde laget i barnehagen. Feedbacken ble gitt på en slik måte at gutten hjalp lillebroren til å bli bedre. Den slags historier forteller Jakobsen at metoden og tankegangen gir mening.

ØNSKET MER FORDYPELSE

Skolen har arbeidet med prosjektbasert læring de siste fire årene. Hele ideen sprang ut fra et ønske fra skolens lærere om mere fordypning i undervisningen. De opplevde at mange fag kjørte i sitt eget spor og at det ikke var et overordnet felles mål med læringen. Lærerne savnet at man i større grad kunne arbeide med felles mål og felles ambisjoner, og at man kunne fordype seg og skape prosjekter som fulgte

en overordnet visjon og kurs.

Søren Bjørn Jakobsen gikk i tenkeboksen og fikk blant annet kontakt med High Tech High i San Diego i USA som hadde skapt et læringsrom som de kaller *connect the classroom to the world*. Det ga ham inspirasjon til hvordan han skulle gjøre undervisningen mer meningsfylt, ikke bare for elevene, men også for lærerne. Det må være en idé med det man gjør, og en overordnet visjon man styrer etter. Men det er en pågående læringsprosess for alle, understreker Søren Bjørn Jakobsen, og kursen blir hele tiden justert etter behov.

– Fra ledelsens side sa vi at vi alle må lære oss dette sammen, både elever, ansatte og ledelsen, for å finne ut av hvordan vi burde gjøre det. Vi ville ikke bare overta et konsept, men gjøre det til vårt eget, forklarer han.

HOLDER FOKUS PÅ VISJONEN

I dag er skoleåret delt inn i fire perioder med hvert sitt emne og didaktiske fokus, for eksempel feedbackprosesser. Det er avsatt tid til planleggingsdager,

HIGH TECH HIGH

I artikkelen nevnes at Langebjergskolen blant annet er inspirert av amerikanske High Tech High. Du finner mer informasjon om dette på hightechhigh.org

slik at faglærerne kan inspirere og lære av hverandre. Skolen har også ansatt til lærere som er eksperter i PBL (prosjektbasert læring) og som arbeider halve tiden som veiledere for de andre lærerne. I starten deltok Søren Bjørn Jakobsen selv i stor grad i planleggingen av de enkelte periodene, men i dag er det lærergruppen som gjør det, forklarer han. Hans oppgave er nå en annen. Han skal hjelpe til med å holde fokus på visjonen og sikre at man arbeider i riktig retning.

– Jeg skal sørge for at rammene og visjonen er på plass, og skape rom for at personalet kan utfolde seg, sier han.

– Jeg legger forholdene til rette for at de skal få tid og anledning til å lære av hverandre og bli dyktigere, men jeg forteller dem ikke hvordan. De får frihet og jeg har tillit til at de gjør ting riktig.

Her er det elever fra 3. trinn som viser fram resultatene av et prosjekt om astronauter. (Foto: Privat)

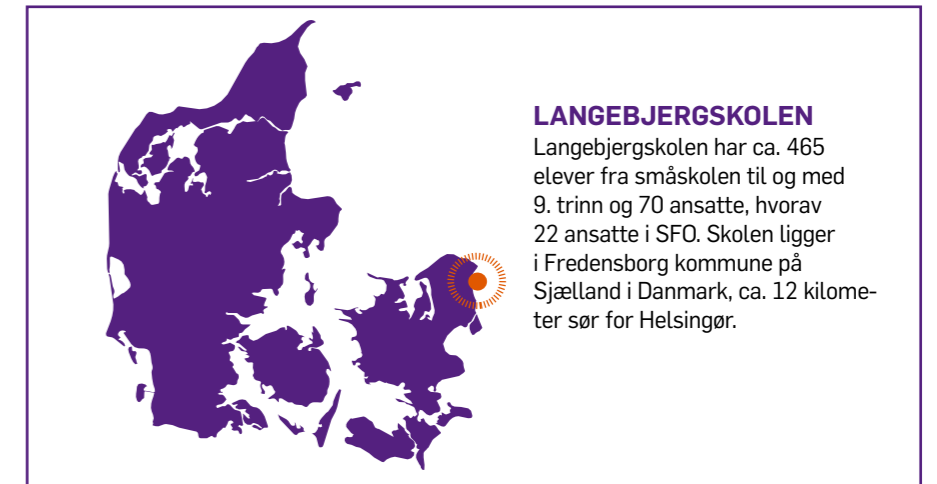
MÅLET OG AMBISJONENE ER VIKTIGST

Søren Bjørn Jakobsen mener at PBL fungerer ved skolen. De oppfyller læringsmålene og trivselsmålingene er på topp. Likevel kan det være vanskelig å måle den nøyaktige effekten og de vurderer hvordan de skal få til bedre målinger.

Han opplever imidlertid at det har medført at lærere og andre pedagoger kan utfolde seg, og det er en viktig forutsetning for prosjektet. Hvis lærerne opplever at det er en mening med det de gjør, så påvirker det elevene.

–Som skoleleder skal du gjødsle jorden og arbeide med verdiene. Du skal vise hvilke verdier du står for, og du skal legge rammene for prosjektet. Men når frøene er i jorden, da vet de godt hvordan de skal vokse.

Skolen har en ambisjon om at det skal gi mening for elevene å gå på skolen.

LANGEBJERGSKOLEN

Langebjergskolen har ca. 465 elever fra småskolen til og med 9. trinn og 70 ansatte, hvorav 22 ansatte i SFO. Skolen ligger i Fredensborg kommune på Sjælland i Danmark, ca. 12 kilometer sør for Helsingør.

Det er det overordnede målet for skolens arbeid. Deretter finner man ut hvordan man griper det an. Det er en pågående prosess, og om man kaller det PBL eller noe annet, er mindre viktig, mener Jakobsen.

–Vi vil skape en skole hvor barna er så glade for å være der at de ikke vil hjem. Men det skal være høy faglighet. Barna skal lære mer og de skal stortrives. Det er målet, forklarer han.

Institutt for lærerutdanning og skoleforskning
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

SØKNADSRIST 1. APRIL

**Er du skoleleder eller styrer i barnehage?
Ta emnet JUSS FOR LEDERE på UiO**

- Deltidsstudie over to semestre uten studieavgift
- 4 samlinger á to dager – 15 studiepoeng
- Kombineres med full jobb
- Oppstart høsten 2023

Styrk din kompetanse som juridisk aktør. På UiO får du tett oppfølging gjennom studiet og engasjerte forelesere fra landets ledende aktører på forskning og formidling.

Les mer på: uv.uio.no/studier/evu/juss-for-ledere/

Juss for ledere tilbys på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Elever i distriktene velger oftere yrkesfag

Elever fra distriktet tar andre valg i videregående opplæring enn elever fra mer sentrale steder, ifølge SSB. Flertallet av elevene fra distriktene velger yrkesfag, mens flertallet fra sentrale steder tar studieforberedende.

I overkant av 97 prosent av elevene går direkte over fra grunnskolen til videregående opplæring samme høst. I 2021 var det 75 900 elever. Av disse valgte 59 prosent studieforberedende og 49 prosent yrkesfag, men det er klare forskjeller i hva de velger avhengig av hvor sentralt de har vokst opp, ifølge SSB.

71 prosent av elevene fra Oslo og omkringliggende kommuner velger studieforberedende løp, men andelen synker gradvis jo mindre sentralt elevene er vokst

opp. Fra og med de mellomstore byene er det en overvekt av elever i yrkesfaglige løp. Blant elever i mindre tettsteder velger hele 68 prosent yrkesfag. Trenden er den samme både for jenter og gutter, men mer markert blant guttene. I de aller minst sentrale distriktskommunene går kun 22 prosent av guttene og 43 prosent av jentene på studieforberedende. SSB peker på flere mulige årsaksforklaringer, som for eksempel det lokale studietilbudet og hvilke utdanninger som gir jobb i distriktene.

Sentralitet på oppvekstkommune	Yrkesfag	Studieforberedende
Oslo og omkringliggende kommuner	29,1	70,9
Store byer og kommuner på det sentrale Østlandet	43,4	56,6
Mellomstore byer og tilhørende områder	52,3	47,7
Små byer og tilhørende områder	60,0	40,0
Tettsteder i distriktet	61,6	38,4
Mindre tettsteder i distriktet	68,2	31,8

Tabellen viser den prosentvise andelen som velger henholdsvis yrkesfag eller studieforberedende fordelt på hvor sentralt elevene har vokst opp. Tall fra SSB.

Ni av ti som klaget fikk medhold

Høsten 2022 ble det meldt inn 854 skolemiljø saker til statsforvalteren. Det er en økning på 266 saker i forhold til samme tid året før, ifølge tall fra Utdanningsdirektoratet. I nitti prosent av sakene fikk elevene medhold i at skolene har brutt aktivitetsplikten. Utdanningsdirektoratet skal nå vurdere hva slags kompetanse skolene behøver for å bli bedre til å forebygge og oppdage mobbing og andre krenkelses.

Sterk økning i henvendelser om mobbing

Blå Kors har opplevd en dramatisk økning i antall mobbehenvendelser på chat-tjenesten SnakkOmMobbing.no. I fjor tok over 7000 ungdommer kontakt via den anonyme chat-tjenesten. Det tilsvarende er økning på 70 prosent fra 2021 til 2022.

Norge blant landene med flest i jobb

Norge ligger helt i verdenstoppen når det gjelder andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder som er i jobb. I EU/EØS-området er det kun Nederland og Island som har en høyere andel av befolkningen i arbeid. Men en stor andel av de yrkesaktive i Norge jobber deltid. I 2022 hadde 26 prosent en deltidsstilling. Det er høyere enn i de aller fleste andre landene i EU/EØS-området.

Hva er god tilrettelegging for barn med utviklingshemming?

Senter for spesialpedagogisk forskning og inkludering (SpedAims) ved Universitetet i Oslo, har en podkast som heter Det virker. I sjette episode snakker de om utviklingshemming og tilrettelegging i barnehage og skole.

Kari-Anne Bottegård Næss ved UiO og Anne-Merete Kleppenes i Statped. (Foto: Fredrik Solli Wandem, SpedAims).

Marte er 15 år, har Downs syndrom og går i niende klasse på Tangenåsen ungdomsskole på Nesodden. Moren hennes, Christine Tørklep, forteller om en jente som liker å lære nye ting.

–Hun vil klare det samme som de andre i klassen, og med støtte og litt ekstra tid så får hun til det aller meste. Martes drivkraft for læring er veldig sterkt knyttet til det å høre til i klassen, sier hun.

–Vi vurderte også spesialscole, men vi fikk tips om at det faglige utbytte ville være omtrent likt, mens det sosiale utbytte ville være større på vanlig skole. Vi har sett igjennom Martes skoleløp at hun har lært seg å omgås mange forskjellige mennesker og fått gode sosiale ferdigheter av å gå i vanlig klasse, sier mamma Christine.

Kari-Anne Bottegård Næss, professor i spesialpedagogikk ved UiO og Anne-Merete Kleppenes, seniorrådgiver i Statped er gjester i podkasten.

–Vi jobber for at flest mulig skal gå på ordinær skole, og ikke spesialscole. Det å delta i et inkluderende praksis- og læringsfellesskap, det tror vi er bra for både elever med utviklingshemming og alle andre elever. Alle har rett til å bli møtt, de skal bli sett og de skal bli hørt, sier Kleppenes.

Marte (15) har Downs syndrom. Moren hennes, Christine Tørklep, mener at Marte har hatt stort utbytte av å gå på en vanlig skole. (Foto: Fredrik Solli Wandem, SpedAims).

Ifølge Kari-Anne Bottegård Næss er det stor enighet om at inkludering er et mål, men at vi ikke alltid lykkes med det.

–Det er ikke slik at vi gjennom forskningen har en oppskrift som vil passe alle. Diskusjonen i Norge har i veldig stor grad rettet seg mot tilstedeværelse i klasserommet, men tilstedeværelse i seg selv fører ikke til inkludering. Her har vi mye å jobbe med når det gjelder forskning, og vi har også noe vi kan lære av den forskningen som allerede er gjort, sier hun.

Flest fedre i Vestland tar ut hele pappapermisjonen

6 av 10 fedre tar ut fedrekvoten, eller pappapermisjonen, innen barnet har fylt tre år. De regionale forskjellene er imidlertid store.

Vestland ligger på topp med 65 prosent, mens Oslo, Trøndelag og Møre og Romsdal ligger rett bak med 64 prosent, ifølge SSB. Fylkene der lavest andel fedre tar ut full fedrekvote er Agder (54 prosent), Vestfold og Telemark (58 prosent) og Innlandet (59 prosent). Akershus, som sammen med Østfold og Buskerud nå utgjør Viken fylke, var tidligere et av fylkene der en stor andel fedre, omtrent 70 prosent i 2019, tok full fedrekvote. Etter sammenslåingen til Viken fylke er det bare 62 prosent av fedre som tar full fedrekvote. Det er særlig en del kommuner i tidligere Østfold som trekker snittet ned.

Arbeidsplassens beliggenhet kan påvirke helsen din

Arbeidsplassens geografiske beliggenhet kan påvirke arbeidstakeres helse både positivt og negativt, viser ny forskning fra Stressforskningsinstituttet ved Stockholms universitet. Blant faktorene som har betydning er pendleravstanden til jobb, områdets sosioøkonomiske status og arbeidsplassens nærhet til trening og barer. Lang reisevei, særlig kombinert med lange arbeidsdager, gir økt sannsynlighet for fysisk inaktivitet og søvnproblemer. Kort reisevei gir økt sannsynlighet for fysisk aktivitet. Kanskje fordi flere da går eller sykler til jobb og fordi de får mer tid og overskudd til trening og andre fritidsaktiviteter. Forskerne ble overrasket over å finne at alkoholkonsumet øker hvis arbeidsplassen ligger i et område med høy sosioøkonomisk status. Dette kan skyldes at det er flere steder med alkoholserving i området. Likeledes gir nærhet til treningssenter økt sannsynlighet for fysisk aktivitet.

Ann Elisabeth Gunnulfsen
Førsteamanuensis, Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo.

Bjørn Bolstad
Fung. daglig, FIKS ved Universitetet i Oslo.

Anne Berit Emstad
Professor, Institutt for lærerutdanning, NTNU

Tine S. Prøitz
Professor, Institutt for økonomi, historie og samfunnsvitenskap ved USN

Øystein Gilje
Faglig leder for FIKS og professor ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, UiO.

Jan Merok Paulsen
Professor i skoleledelse tilknyttet OsloMet

SKOLELEDELSE

Skolen som driftsorganisasjon – en vernet bedrift?

Rutiner og strukturer er viktige verktøy som sørger for forutsigbarhet og orden, men å jobbe i skolen handler primært om å legge til rette for utvikling, ikke om drift.

| Av Erlend Dehlin og Mari-Ana Jones

Formålet med skolen er ifølge formålsparagrafens første ledd å åpne dører mot verden og framtida, og gi barn og unge historisk og kulturell innsikt og forankring. Dette er klar tale, og konsekvensene er mange – noen mer åpenbare enn andre.

En konsekvens er at som organisasjon må skolen tuftes på læringsaktiviteter som er tidsrelevante og fremtidsrettede – aktiviteter som nettopp evner å sette historie og fortid i sammenheng med nåtid og framtid. Skoleorganisasjoner er i dette perspektivet i sin kjerne en arena som binder det gamle og det nye sammen, og når dette fungerer skapes det rød tråd og relevans for elever og voksne.

De etablerte fagtradisjonene vi har dannet over tid, historien vi verdsetter og kulturen som preger oss er byggesteinene som skolen skal puste liv inn i. Måten de skal pustes til live skal samtidig være følsom og relevant for den verden som ligger umiddelbart utenfor elevenes skolehverdag, og som kompromissløst siver inn i opplæringa gjennom teknologi, læringsmidler og elevene selv.

At opplæringa er oppmerksom på virkeligheten utenfor skolen innebærer å måtte ha et blikk mot det som kan og vil komme. Dynamikk, forandring og bevegelse blir derfor kjernebegreper for skolen, men hele tiden med siktemål om kontinuitet og dannelse. Det er for lengst

OM FORFATTERNE

Erlend Dehlin

Erlend Dehlin er professor i utdanningsledelse ved NTNU. Dehlin er leder for rektorutdanningen i NTNU-nettverket

og for Nasjonalt nettverk for offentlig ph.d. i utdanningssektoren (NATPRONET). Han forsker innen ledelsesrelaterte områder som medvirkning, autonomi og læringsfellesskap med en spesiell interesse for ledelse av utvikling og innovasjon.

Mari-Ana Jones

Mari-Ana Jones er førsteamanuensis og faglig leder for rektorutdanningen ved NTNU. Hun har en doktorgrad i utdannings-

ledelse og skoleutvikling og hun har vært lærer og skoleleder siden 2002 i England og Norge.

Med andre ord betraktes utvikling som noe som er uvanlig, gjerne atskilt fra det hverdagslige. Forstått på denne måten, er det ikke overraskende at utvikling oppleves som uoverkommelig og energitappende – en særegen aktivitet skolen må trene og bli bedre på.

blitt vanlig å samle disse begrepene under «utvikling».

ALLTID I UTVIKLING

I overordnet del av LK20 ligger det klare krav til utvikling i skolen. Selve begrepet «utvikling» nevnes hele 61 ganger, og eksempler inkluderer «utvikling av demokrati», «sosial læring og utvikling», «utvikling av de grunnleggende ferdighetene», «faglig utvikling» og «personlig utvikling». Dette er ikke småtter, spesielt ikke om forventninga er at skolen primært skal oppnå dette i avmålte tidsrom ofte kalt «utviklingstid» eller «utviklingsprosjekter».

En av våre skolelederstudenter fortalte om en lærer som tidlig i november utbrøt: «Skal vi virkelig begynne med utvikling nå, det er jo snart jul?!». Eksemplet belyser en marginal og tabloid, men kanskje utbredt, forståelse av utvikling som noe skolen må finne tid til innimellom andre aktiviteter, som eventuelt kan utsettes eller velges bort, eller, om man venter lenge nok, som noe som kan gå over av seg selv.

Med andre ord betraktes utvikling som noe som er uvanlig, gjerne atskilt fra det hverdagslige. Forstått på denne måten, er det ikke overraskende at utvikling oppleves som uoverkommelig og energitappende – en særegen aktivitet skolen må trene og bli bedre på.

Ikke sjelden møter vi skoleledere som går rundt med klump i magen fordi de har dårlig samvittighet knyttet til utvikling. De opplever at utvikling må «selges inn». Forestillingen er at skolene ikke uansett er i utvikling hele tiden, bare av og til. Utvikling blir gjerne noe som skal «implementeres» inn, så lederne begynner å lete etter gode metoder og teknikker for å få dette til. Og vi i universitets- og konsulentmiljøene står klare med programmer for å fylle opp verktøykassa deres.

UTVIKLINGSAGENTER, IKKE DRIFTS-OPERATØRER

I et utviklingsperspektiv er ikke skolen under noen omstendighet en samling tilfældige aktiviteter uten mål og mening. Skolen er en organisasjon, og det som organiseres er kollektiv, tidsrelevant og framtidsrettet læring.

Ledere og lærere har hovedansvaret for å bedømme på hvilke måter utvikling, modning og læring har best vilkår – noe som i seg selv er et krystallklart tegn på at lærergjeringa er en utviklingsaktivitet. Og selv om kollektive aspekter ikke alltid er like riktige og viktige i opplærings situasjoner, er kollektiv læring et bærende prinsipp for skolen som helhet, som organisasjon – all den tid en ønsker seg en bærekraftig, selvgående skoleorganisasjon.

I en slik lærende organisasjon jobber og

lærer voksne i lag, og fremstår ikke som en atomisert, løst organisert, virksomhet med privatpraktiserende konsulenter.

Og like viktig: Elevene er med og likeverdige i det samme læringsfellesskapet.

UTVIKLING ER DET PRIMÆRE

Dette er et viktig poeng: Å jobbe i skolen handler primært om å legge til rette for utvikling, ikke om drift, strukturer eller rutiner. Rutiner og strukturer er viktige, for all del, men ikke for sin egen del. De er verktøy og hjelpemidler som skal understøtte utviklingsaktiviteter, sørge for kontinuitet, forutsigbarhet og orden. Og verktøy har som funksjon å styrke, ikke forhindre, utvikling. Kort sagt er rutiner og strukturer elementer som skal sørge for at det vi ønsker og verdsetter fra fortida skal kunne bringes videre inn i framtida.

Levačić og Glover (2020) forklarer at alle beslutninger som tas i skolen skal handle om elevens læring. Et godt eksempel er Kjell Braut, rektor på Midtbygda oppvekstsenter i Oppdal kommune, som spør: Hvorfor har vi timeplan på skolen? Hvis det ikke har med elevens læring og utvikling å gjøre, hva er i så fall begrunnelsen?

IKKE LA ÅRSHJULET BLI EN HEMSKO

Årshjulet er et annet eksempel: Vi planlegger for det som er hensiktsmessig å planlegge for, og legger det inn i en

kalender. Dette blir et utmerket utgangspunkt for å organisere læringsaktiviteter og drive ressursfordeling. Årshjulet rydder vekk unødvendige forvirringer og usikkerhet, men på et tidspunkt kan ryddinga gå for langt, og årshjulet kan bli mer hemske enn støtte. For hva om verden endrer seg fra det vi forutsatte da vi la planen, slik at planen blir mindre relevant og tidsriktig: Skal planen likevel følges? Skal årshjulet få rulle videre på lagte skinner, til tross for at retningen ikke lenger er riktig?

Budskapet er enkelt: Planlegg så langt det er mulig og hensiktsmessig, men ikke lenger.

Vi kaller det helt enkelt *verktøy*, og hensikten med årshjulet som verktøy er å understøtte en tidsriktig og relevant opplæring, kanskje til og med skape inspirasjon og retnings i arbeidet. Årshjulet bidrar til å samle skolen som organisasjon rundt en felles oppfatning, men det er de som bruker det som gjør planen om til god opplæring og som puster liv inn i den.

Årsplanen er det Dewey kaller siktemål – et verktøy som hjelper oss til å forstå hva vi jobber for å få til. Dewey advarer mot å la årshjulet gå på lagte skinner, og oppfordrer til at planen forblir et utgangspunkt for utvikling, gjerne for en dialog mellom lærer og elev, der fortid møter framtid i nåtid, slik formålsparagrafen sier.

SKAL GJØRE ELEVENE I STAND TIL Å LÆRE SELV

Formålsparagrafen gjør det enkelt for oss, ved å fremheve at skolen alltid skal organiseres rundt elevens modning og utvikling, og alltid rettet mot en hverdag og et liv etter og utenfor skolen.

På dette viset er skolens misjon å gjøre seg selv *overflødig*. På sikt. Dette er ikke så paradoksalt som det kan høres ut, men helt naturlig: Ettersom verden utenfor og etter skolen er kompleks, foranderlig og uforutsigbar, må aktivitetene i skolen evne å gjøre eleven i stand til selv å lære. Derfor er medvirkning så viktig: Eleven må være en del av det de skal lære. Skolen må kunne lære eleven å lære selv uten hjelp fra skolen,

og skolen har i beste fall 13 år på seg til å klare dette. Hadde verden stått i ro, kunne skolens læringsaktiviteter med fordel vært strømlinjeformet, med urokkelige rutiner og statisk innhold. Ettersom verden (heldigvis) ikke står i ro, må læringsaktivitetene i skolen være noe annet enn å fylle kunnskap på elever, som om de var tomme flasker.

SKOLEN ER IKKE PRIMÆRT EN DRIFTS-ORGANISASJON, MEN ET LÆRINGS-FELLESSKAP

Organisasjonsviter Henry Mintzberg beskriver i sin legendariske avhandling fem ulike organisasjonsformer, og en av dem er maskinbyråkratiet, som står frem som et toppstyrt hierarki med strategisk ledelse på topp og driftsoperatørene «på golvet».

Skolen er i dette bildet en driftsorganisasjon med en bestyrer på topp og lærere på bunn. I den grad dette stemmer overens med virkeligheten i skoler rundt omkring, forteller det bare en svært tabloid, forenklet og utilstrekkelig historie om det skolen som organisasjon strengt tatt er: Et læringsfelleskap der alle er aktive deltakere i egen og hverandres læring, likeverdige partnere, men med ulike roller og posisjoner.

Det har gått mer enn hundre år siden Dewey sa at lærere skal være medskapere, ikke leverandører av kunnskap. Maskinmetaforen kommuniserer imidlertid et fremmedgjørende hierarki, der barn utfører arbeidsoppgaver som andre har definert og der voksne sørger for «driften». Dette er verken i tråd med opplæringsloven, LK20 eller ønskelig i skolen som læringsfelleskap. Svaret på rekrutteringsutfordringene ligger heller ikke i å definere skolen som driftsorganisasjon. Maskinbyråkratiet er et av mange trekk ved skolen, og slettes ikke det trekket vi bør sette høyest. Snarere omvendt: Maskinbyråkratiet består av rutinene, kommandolinjene, ansvarsstrukturene

og reglene som er ment å *understøtte* læringsfelleskapet. Driftsoppgaver har ikke selvstendig verdi, bare instrumentell verdi. Byråkratiet er ment å gjøre en jobb for oss, ikke omvendt.

DRIFT MÅ IKKE KOMME I VEIEN FOR UTVIKLING

Drift, byråkrati og administrasjon må underlegges utvikling. Driftsaktiviteter må ikke få leve egne liv, uten at vi stiller spørsmål ved dem, forsøker å justere og videreutvikle dem – gjøre dem relevante. Opplever vi derimot at drift er blitt så viktig at det kommer i veien for utvikling, og at utvikling blir marginalisert og fortrent som en unntaksaktivitet «på toppen av alt annet», har vi ikke bare misforstått hva utvikling betyr (nemlig tidsriktig og relevant opplæring, der fortid møter framtid i nåtid), men også hva skolen fundamen-

talt sett driver med i det daglige. Hvis vi skal høre på formålsparagrafen.

Dette er interessant i lys av Kirkhaug-rapporten (2021) som beskriver en virkelighet der byråkratiet nettopp tar for stor plass: «lederne selv og deres medarbeidere ønsker at det brukes mindre tid på rene administrative funksjoner» (s.27).

MÅ LÆRE FOR Å OVERLEVE

Organisering av kollektiv læring er utgangspunktet for det meste av det vi som mennesker kjenner til som samfunn: Religion, vitenskap, stater og kulturer, institusjoner og virksomheter.

Det er samarbeidet og evnen til å organisere læring og kunnskapsutvikling som er grunnvilla for all menneskelig utvikling og teknologi gjennom tidene.

Organisasjoner som er dårlige på læring og kunnskapsutvikling dør som regel ut, de som fornyer seg og evner å være relevante for nåtida med åpning mot framtida overlever. Litt enkelt sagt; for det er jo ikke slik at det fins garantier for å overleve som organisasjon, bare en følger med i tida og sørger for gode kollektive lærings-

prosesser. Men virksomheter som ikke er nå- eller framtidsrettet skal ha veldig mye flaks for å overleve over tid, så fremt at aktivitetene de driver med på et eller annet vis ikke er fredet.

Innovasjon har for lengst kommet inn som organiseringsprinsipp og -verdi i offentlig sektor (og skolen), og knyttes gjerne til bærekraft og kritisk refleksjon. Kanskje fins det fortsatt virksomheter der ute, hvis aktiviteter er unntatt ytre turbulens og krav fra omgivelsene, og som på den måten framstår som vernet. I den grad de fins vil de framstå som rene driftsorganisasjoner. Er dette et bilde skolen ønsker å bli assosiert med?

Ingen ønsker seg en skoleorganisasjon som er vernet bedrift, aller minst ledere og lærere som jobber med barn og unge. Driftsorganisasjonen er ikke det første

noen av oss tenker på som sentralt ved skolen, snarere omvendt. Dewey er tydelig på at læring skjer i fellesskap: Nye tanker, inntrykk og forståelser kommer frem hver gang vi er sammen med andre. Vi lærer av hverandre og av og med elevene hele tida, både gjennom positive og negative hendelser og interaksjoner.

ORDEN MÅ IKKE FORSKYVE UTVIKLING

Verken rektorer eller lærere ser på seg selv som driftsoperatører. Vi som jobber i og med skolen forsøker å være gode veiledere og samskapere med elevene og med hverandre. Samtidig er skolesektoren blitt så gjennomsyret av mekanismer og institusjonelle krav at mange rapporterer at de forskyves ut fra misjoner og oppgaver tilknyttet opplæring og utvikling av læringsfelleskapet. Gjennom feilaktige

forestillinger om at drift og utvikling er atskilte aktiviteter, og enda verre, at drift er den dominerende av dem, forsterkes inntrykket av at utvikling er noe som kommer på toppen av alt annet.

Å legge utvikling til prosjekter, reformer, satsninger eller i fellestida på torsdager framstår som utilfredsstillende, sågar uforsvarlig, når det strengt tatt bør være det som løftes høyest og prege hverdagen. Vi står dessuten i fare for å miste helheten og sammenhengen i det som skjer i skolen.

Vi må ha orden i sysakene for å kunne sy, men orden i sysakene er ikke en dyd i seg selv. Det er en forutsetning. Orden må ikke få dominans over eller forskyve utvikling.

Institutt for lærerutdanning og skoleforskning
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

SØKNADSRIST 1. APRIL

Styrk din kompetanse som leder av læreplanarbeid søk LEDELSE AV PROFESJONELLE LÆRINGSFELLESSKAP på UiO

- Deltidsstudie over to semestre uten studieavgift
- 4 samlinger á to dager – 15 studiepoeng
- Kombineres med full jobb
- Oppstart høsten 2023

Vi følger deg tett opp med veiledning underveis i studiet. Passer for deg som har gjennomført den nasjonale rektorutdanningen eller tilsvarende.

Les mer på: uv.uio.no/ils/studier/evu/ledelse-av-profesjonelle-læringsfelleskap

Tilbys på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Voksne må snakke mer om det positive ved skjermbruk

–Når barn og voksne snakker sammen om skjermbruk og spilling handler det ofte om regler om når, og hvor lenge, de kan være på skjerm. Ikke om hva de gjør.

Av Stig Nøra og Siv Tonje S. Håkensen, OsloMet

Halla Holmarsdottir er professor ved OsloMet og forsker på hvordan teknologi påvirker barn og unges liv. (Foto: Sona Balci)

Professor Halla Holmarsdottir har ledet et stort internasjonalt forskningsprosjekt om hvordan digitaliseringen påvirker barn og unge.

– Gjennom samtaler om barnas digitale liv, både de positive og negative sidene ved spilling og sosiale medier, kan vi ruste barn og unge til en sunnere digital fremtid, sier hun.

Et gjennomgangstema i offentligheten er foreldres og andre voksenpersoners

bekymring for at vi oppfostrer en passiv og virkelighetsfjern generasjon. Men det finnes lite kunnskap om hvordan barns digitale liv oppleves fra innsiden av familien selv, og nettopp dette har forskerne sett nærmere på i dette forskningsprosjektet. De har studert barn og unges digitale hverdag i barnehage, skole, i fritidsaktiviteter og familien. De ønsket å se den digitale verden gjennom barnas øyne, også med barn som aktive medforskere. Derfor har de samhandlet med barn og unge i spill, digitale dagbøker og diskusjonsfora. De har også intervjuet barn, foreldre, besteforeldre og lærere.

SAMTALENE BLIR NEGATIVT LADET

Ikke overraskende så forskerne at norske barn generelt har bred tilgang til, og imponerende kunnskaper om digital teknologi.

Men forskningen viser også at mange foreldrene er mer opptatt av å begrense hvor mye tid barna bruker på nettet, enn hva de faktisk holder på med.

– Når barn og voksne snakker sammen om skjermbruk og spilling handler det ofte om regler. Det handler om når de kan spille og være på sosiale medier, og hvor lenge, sier Holmarsdottir.

Det at foreldrene er så opptatt av regulering og begrensning fører gjerne med seg

at voksne og barn ofte bare snakker sammen om barnas digitale liv når foreldrene mener de har brukt for mye tid. Samtalen om det digitale blir per definisjon noe negativt ladet.

FORELDRE BØR ENGASJERE SEG POSITIVT

– Foreldre må også snakke med barna om det som er positivt ved spilling og skjermbruk. Ved å engasjere seg i de ulike sidene ved det digitale, kan foreldrene bli en reell støtte for barna i den virkeligheten de vokser opp i.

Forskerne påpeker i rapporten at det er forståelig at foreldre frykter at barn som bruker mye tid på skjerm, går glipp av andre viktige aspekter ved livet.

Samtidig kan dette oppleves som at foreldrene mener digitale aktiviteter har lavere verdi enn andre aktiviteter. Barn som finner stor glede i digitale aktiviteter, kan oppleve dette som fordømmende.

BÅDE POSITIVE OG NEGATIVE EFFEKTER

Forskerne fant både skadelige og gunstige effekter av teknologi i barn og unges hverdag.

– Digital teknologi kan gjøre barn mer utsatt for negative opplevelser. For eksempel når foreldrene er overbeskyttende eller ikke involverer seg, eller når de møter

upassende innhold, sier Holmarsdottir.

På den andre siden kan digital teknologi også beskytte barn mot negative opplevelser. For eksempel ved å hjelpe dem med å holde kontakt med og få omsorg fra andre familiemedlemmer, eller ved at digitale ferdigheter hjelper dem til å navigere i plattformer og innhold, ifølge forskningen.

TRENGER STØTTE FRA SAMFUNNET

Holmarsdottir forteller at forskningsprosjektet har avdekket et behov for en helhetlig tilnærming til barns digitale liv også på samfunnsnivå.

Barn og unge trenger støtte fra samfunnet rundt seg, både fra skole, familie og andre aktører, for å kunne delta i den digitale virkeligheten på en aktiv og ansvarlig måte.

–Både myndigheter, teknologiselskaper og sivilsamfunnet må ta sin del av ansvaret, forklarer hun.

Budskapet er at myndighetene må utforme en hensiktsmessig utdannings-

politikk og overordnet regulering, både på EU-nivå og nasjonalt.

– Teknologiselskapene har ansvar for regulering og utforming av plattformene. Familier og sivilsamfunnet, for eksempel lærere, har ansvar for bevisstgjøring.

BØR LAGE MER FAMILIEVENNLIG TEKNOLOGI

I stedet for å bare regulere skjermtid gjennom tidsbegrensning og stenging av enkelte apper og nettsteder, mener forskerne at teknologiselskapene bør utvikle løsninger som legger til rette for dialog innad i familien.

– Vi ønsker at det skal bli mulig for familien å sammen bygge opp kompetansen de trenger i sin digitale hverdag. Barna kan bli bedre til å forhandle om bruken av teknologi. I stedet for at foreldre lager regler som barna må forholde seg til, kan barna tas med i utformingen av regler.

– Det bør også lages mer teknologi som gjør at barn og voksne kan delta i digital aktivitet sammen, for eksempel spill og

gaming-aktiviteter, sier Holmarsdottir.

MANGLER TILGANG TIL TEKNOLOGIEN

Det er et viktig funn at mange europeiske barn slett ikke har tilgang til digital teknologi på linje med norske barn.

Ikke minst ble dette tydelig i lys av koronapandemien, hvor skoleelever var helt avhengige av tilgang til digital oppkobling for å delta i undervisning.

Fem prosent av europeiske skolebarn lever i det forskerne kaller “digital fattigdom” fordi familien ikke har råd til datamaskin eller internett. Dette gjelder særlig i Østeuropeiske land som Romania og Bulgaria.

– En av anbefalingene våre i forskningsprosjektet er at barn og unge over hele Europa må sikres tilgang til den digitale teknologien slik at man forebygger nye sosiale skillelinjer, sier Holmarsdottir.

Ikke minst trenger europeiske barn og unge den riktige kompetansen for å vokse opp til å bli aktive, ansvarlige og motstandsdyktige digitale borgere.

Trygve Beyer-Olsen

Alf B. Aschim,

Trygve Beyer-Olsen og Alf B. Aschim er politiske rådgivere i Skolelederforbundet. Hvis du har spørsmål til rådgiverne, kan du kontakte dem på tbo@skolelederforbundet.no og aba@skolelederforbundet.no

Vi trenger tydeligere kompetansekrav for hele laget rundt eleven

Barnehager og skoler skal danne og utdanne barn, elever og voksne for livet, og utvikle kompetansen som samfunnet og arbeidslivet har behov for i dag og i fremtiden. Kompetansekrav til ledere og medarbeidere på alle nivåer er svært viktig for at vi skal kunne utvikle skoler og barnehager til beste for barn og unges læring og utvikling.

Skolelederforbundet leverte i slutten av februar sitt hørings svar til «NOU 2022:13 – Med videre betydning, om etter- og videreutdanning innen skole og barnehage». Denne utredningen har mange gode observasjoner og mange konstruktive forslag. Samtidig opplever vi at utredningen har store mangler på områder som skal bidra til at skoler og barnehager best mulig rustes til å løse sine brede samfunnsmandat. Oppdraget til skolene og barnehagene vokser. Mange opplever at oppdraget har blitt mer komplisert og mer krevende å løse. I vårt vedlegg til hørings svaret, belyser vi hvordan det kan skapes kompetanse og kapasitet til å løse skoler og barnehagers brede samfunnsmandat.

LAGET RUNDT ELEVEN

For oss i skolen gir *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*, sterke føringer når det gjelder skoleutvikling og kompetanseutvikling. Her kan vi blant annet lese at «Skolen skal være et profesjonsfaglig fellesskap der lærere, ledere og andre ansatte reflekterer over felles verdier, og vurderer og videreutvikler sin praksis.» Vi skal altså bruke profesjonsfellesskapet i utviklingen av skolen.

Overordnet del peker også på god faglig

og pedagogisk ledelse som forutsetninger for å utvikle en delings- og læringskultur, både blant lærere og elever. Dette krever kompetanse og kapasitet hos ledere på alle nivåer.

Vi opplever som sagt at dette bare blir delvis i varetatt i NOU 2022:13. Men blant de gode grepene som gjøres i denne utredningen, er en klargjøring av begrepet «Laget rundt eleven». I utredningen blir laget rundt eleven inndelt i et kjernelag, (yrkesgruppene som barn og unge forholder seg til på en daglig basis), og et støttesystem.

STYRKING AV STØTTESYSTEMET

Det er imidlertid en utfordring at støttesystemet begrenser seg til instanser som utreder, behandler eller på andre måter følger opp elevene. Vi mener at både skole- og barnehageeier og statsforvalterne hører hjemme i dette systemet.

Statsforvalterne forvalter tilskuddsordningene i forbindelse med utviklingsarbeid og etterutdanning. Skole- og barnehageeier må være pådriver innenfor utvikling, slik at kommunenes skole- og barnehagefaglige kompetanse brukes godt til å utvikle egne skoler og barnehager. Dette vil gi barna og elevene best mulig læringsutbytte, et godt læringsmiljø og bedre faglig og sosial trivsel. Vi har derfor bedt Kunnskapsdepartementet om en klargjøring av hva (fylkes)kommunenes skole- og barnehagefaglige kompetanse faktisk skal innebære og hvordan denne kompetansen skal gis og utvikles.

NOUen viser også til forslaget til ny opplæringslov. Dersom forslaget til ny opplæringslov fra 2021 går gjennom, vil PP-tjenesten bli en del av kjernelaget og ikke av støttesystemet. En slik styrking av kjernelaget kan bidra til bedre kompetansedeling og bedre ivaretagelse av barn og unge med utfordringer både

faglig, sosialt og mentalt.

NY OPPLÆRINGSLOV

Når vi først er inne på forslaget til ny opplæringslov, hilser Skolelederforbundet velkommen forslaget om at skoleeier skal legge til rette for at rektorer får ledelsesutdanning innen tre år etter ansettelsen.

For å få realisert et slikt tiltak, mener vi at det kreves incentiver og strukturer. Slik forslaget er i NOUen, vil ikke alle i kjernelaget rundt elevene få like vilkår for å delta i etter- og videreutdanning. De som ikke har ledelsesutdanning når de ansettes i skolelederstilling, er ikke inkludert i frikjøpsordningen, og stipendordningen foreslås avvirket. Det å holde lederne utenfor en nasjonal finansieringsordning er ikke bærekraftig og etter vårt skjønn, meget urettferdig.

I rapportserien «*Et lag rundt eleven*», som er publisert på Utdanningsdirektoratets nettsider, med bidrag fra NIFU og OsloMET, pekes det på at god ledelse er nøkkelen til å bygge et godt lag rundt elevene. Hvordan skal vi utvikle oss for å realisere et godt lederskap?

Her mener vi det behøves en «Lederutdanning 2.0» for skole- og barnehageledere. Universitetet i Tromsø gjennomførte i samarbeid med oss våren 2021 en undersøkelse rettet mot rektor-nivået: «Hva betyr lederskap i skole?». Her kommer det tydelig frem mangler i lederutdanningen.

FREMTIDENS REKTORUTDANNING

I vår podkastserie *Viktigste Leder*, publiserte vi 15. november 2022 en podkast med tittelen «*Hvordan bør fremtidens rektorutdanning se ut*». Her snakker vi med tidligere stabsdirektør i Utdanningsdirektoratet, Per Tronsmo. Tronsmo tok initiativet til lederutdanningene innenfor skole og oppvekst i 2006. Her understrekes

etterutdanningsaspektet ved lederutviklingen. Tronsmo er blant annet inne på at lederutdanningene må bli mer praktiske, slik at man får ledertrening og handlingskompetanse. Man skal rett og slett bli en bedre leder! Fremfor å bli en bedre student, må man få mer kunnskap om ledelse.

Skal man få til dette, må ledertreningen innebære mer «nærgående aktiviteter», mer trening på konkrete case og utfordringer i trygge miljøer hvor man kan prøve og feile.

I lederutviklingen bør hele verdikjeden mobiliseres, ikke minst på eiernivået. Det er viktig at skole- og barnehageeiere deltar på samme lederutviklingsprogram som skole- og barnehageledere. Dels for den gjensidige forpliktelsen, dels for å trene på samarbeid, men kanskje aller mest fordi skole- og barnehageeiere representerer en svært viktig brikke i støttesystemet i laget rundt eleven. I forlengelsen av dette bør resten av støttesystemet og kjernelaget rundt eleven involveres i lederutviklingen. Alle skole- og barnehageledere

bør få tilbud om en mentor eller veileder, jf ordningen som er iverksatt for rektorer i Trondheim. (Se artikkel i Skolelederen nr. 1/2023).

HELE LAGET MÅ LØFTES

NOU 2022:13 påpeker at en omlegging av etter- og videreutdanningssystemet, må skje en gradvis. Dette er etter vårt syn en god tilnærming.

Skolelederforbundet vil understreke at forslaget til karriereveier er bra. Lærerspesialistene var viktige bidragsytere i skoleutviklingen, i arbeidet med elevenes faglige og sosiale utvikling og i arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Skolelederforbundet hilser også velkommen større forutsigbarhet. Treårsplaner for kompetanseutvikling i forbindelse med tilskuddsordningene er fornuftig. Dette vil gi skole- og barnehageeiere en avgjørende plass i arbeidet med kompetanseheving.

Vi ser at det fortsatt er behov for videreutdanning. Alle i kjernelaget skal kunne øke sin formelle kompetanse. Det er vesentlig å få et godt grep om etterutdanningen

slik at vi får realisert alle forventningene som ligger i delkapittel 3,5 om profesjonsfellesskapet i Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen.

I forlengelsen av det som foreslås når det gjelder kompetansekrav og muligheter for kompetanseutvikling i forslaget til ny opplæringslov, vil Skolelederforbundet peke på at det burde identifiseres tydeligere kompetansekrav og utviklingslinjer for hele kjernelaget rundt barn og unge. Dette bør ses i sammenheng med kommunelovens kapittel 25, der det blant annet heter at kommunedirektøren skal utarbeide en beskrivelse av virksomhetens hovedoppgaver, mål og organisering (§ 25-1 a).

SKOLELEDERFORBUNDETS HØRINGSSVAR

Du kan lese hele vårt hørings svar med vedlegg på våre hjemmesider: [Skolelederforbundet.no/skolelederforbundets-horingssvar/](https://www.skolelederforbundet.no/skolelederforbundets-horingssvar/).

SPAR 10 000 PÅ SKOLEPAKKE 10

“Tutank er med på å skape aktive elever, elevene må samarbeide og det er enkelt å differensiere oppgavene etter nivå.”

Som pedagoger ser vi at elever får en enorm mestringsfølelse når de løser Tutankoppgaver. Dette er gjerne elever som har finmotoriske vansker med å skrive tall og bokstaver eller elever som ikke våger å snakke i store grupper.

Det er gjerne de stilleste elevene som tar styringen i gruppene og får vist sine kunnskaper til de andre elevene på en annerledes måte.”

Else Holmeffjord
Rektor
Nygårdslia skole.

Tilbudet gjelder til og med 31. mai 2023.

Informasjon om innhold og pris finner du på vår hjemmeside her: www.tutank.com/skolepakker-pvc

Hjem: Tutank.com

Facebook: [TutankGames](https://www.facebook.com/TutankGames)

E-post: info@tutank.com

Telefon: 952 67 038

Det har aldri vært mer lønnsomt å være fagorganisert enn i 2023

Regjeringen vedtok i 2021 å doble fradraget for fagforeningskontingenter over en periode på to år. Fradraget var 3 850 kr i 2021, så ble det justert til 5 800 kr i 2022 og til 7 700 kr i år.

| Tekst: Tore Luneborg, økonomiansvarlig i Skolelederforbundet

Det er selvsagt mange faktorer som påvirker din samlede skatt, som for eksempel inntekt, sivilstand, minstefradrag, gjeldsrenter og om du er enslig forsørger. Men det mange kanskje ikke tenker på, er at også fagforeningsmedlemskap kan slå positivt ut på skatteseddelen. For deg som er yrkesaktiv og fagorganisert reduseres i år din skattepliktige inntekt med inntil 7 700 kroner på grunn av fradraget for fagforeningskontingenten.

Hvis du i tillegg er aktiv tillitsvalgt i Skolelederforbundet som lønnsforhandler, lokallagsleder eller medlem i fylkesstyret kan du tjene inntil kr 10 000 skattefritt. Men vær oppmerksom på at hvis dine

samlede honorarer er større enn 10 000 kr, blir alle honorarer skattepliktige fra første krone.

SJEKK UT ALLE MEDLEMSFORDELENE

Det er ikke bare redusert skattepliktige inntekt som gjør det økonomisk gunstig å være fagorganisert. Som medlem får du også en rekke medlemsfordeler, som for eksempel tilbud om kompetanseutvikling, juridisk rådgivning, gunstige lån og forsikringsordninger, rabatt på drivstoff, mobilabonnement, hoteller og båtreiser. Bruker du rabattene i hverdagen vil medlemskapet bli enda mer lønnsomt. Hvis du ikke er medlem, kan du enkelt

melde deg inn via våre hjemmesider: [Skolelederforbundet.no](https://skolelederforbundet.no)

Økte skattefradrag gjør det mer lønnsomt enn noen gang å være fagorganisert, forklarer økonomiansvarlig Tore Luneborg i Skolelederforbundet.

Paneldebatt om rekruttering av skoleledere

Mathias Bernander (H) og Åse Løvdal (Ap) var to av politikerne som deltok i paneldebatten. (Foto: Morten Sælensminde)

I februar inviterte Skolelederforbundet Kristiansand medlemmer og andre interesserte til debatt om de store utfordringene med å rekruttere og beholde skoleledere i kommunen. Forskerne Morten Øgård og Linda Hye fra Universitetet i Agder presenterte sin forskning på feltet. Deretter presenterte 2. nestleder Mona Søbyskogen Skolelederforbundets egne forskningsrapporter om emnet. Avslutningsvis ble

det en paneldebatt om situasjonen i Kristiansand-regionen. I tillegg til Øgård, Hye og Søbyskogen, bestod panelet av Mathias Bernander (H), Åse Løvdal (Ap), rektor Cecilia Johansen og kommunalsjef Rune O. Heggdal. Du kan se opptak av paneldebatten på Skolelederforbundets Youtube-kanal: youtube.com/@skolelederforbundet

Landskonferanse om organisasjonsutvikling

I forbindelse med OU-prosessen i Skolelederforbundet, avholder vi fylkesvise innspillsmøter og en landskonferanse i Oslo den 6. – 7. september.

OU-prosessen for å styrke Skolelederforbundet er i gang, og den første fasen handler i størst grad om å innhente informasjon fra organisasjonen. For å få til det er vi opptatt av å stille de rette spørsmålene ut i alle ledd i organisasjonen. Vi har derfor valgt å erstatte de planlagte regionale innspillskonferansene med fylkesvise innspillsmøter i regi av fylkeslagene. Disse innspillrundene gjennomføres innen 15. mai. Sammen med resultatene fra årets medlems-

undersøkelse, vil innspillene fra fylkeslagene danne kunnskapsgrunnlaget for første delrapport i OU-prosessen. Denne delrapporten behandles på sentralstyremøtet i juni.

FYLKESLAGENE VELGER DELEGATER

Som en oppstart på neste fase i OU-prosessen, gjennomfører vi en landskonferanse for Skolelederforbundet i Oslo-området 6.-7. september. Deltakerne på landskonferanse er delegater fra for-

bundets ledd etter de samme kriterier som gjelder for landsmøter.

Nærmere informasjon om landskonferansen kommer senere i vår, men det er fint hvis fylkeslagene allerede nå noterer seg tidspunktene og starter prosessen med å velge delegater til konferansen. Dette kan gjerne skje i sammenheng med de fylkesvise innspillsmøtene som fylkeslagene gjennomfører. Husk også å svare på medlemsundersøkelsen som gjennomføres de siste to ukene før påske.

Utvidet tariffkonferanse i mars

I 2023 tilbyr Skolelederforbundet en utvidet tariffkonferanse i forbindelse med den sentrale tariffkonferansen. Målgruppen er forhandlere og hovedtillitsvalgte for fylkeskommunalt ansatte og forhandlere i kommunene som er medlemmer i ASSS-samarbeidet i KS. Konferansen

holdes i Skolelederforbundets lokaler i Lakkegata 23 i Oslo den 22. og 23. mars. Tariffkonferansen del 2, som varer fra den 22. mars kl. 14.30 til 23. mars kl. 14.30, er kun for inviterte. Tariffkonferansen del 1, den 22. mars, blir streamet, slik at det er mulig å delta også digitalt på denne.

Oppgi ved påmelding om du vil delta fysisk eller digitalt. Kostnader ved fysisk deltagelse dekkes sentralt. Du finner lenke til påmeldingsskjema i aktivitetskalenderen på våre nettsider: [Skolelederforbundet.no/aktivitetskalender/](https://skolelederforbundet.no/aktivitetskalender/)

SPØRRESPALTEN

Deltidsansattes fortrinnsrett til vikartimer og lignende

Vi forsøker så langt det er mulig å tilby skolens deltidsansatte lærere og assistenter tilfeldige vikartimer. Flere av dem ønsker å jobbe ekstra og for skolen er det jo en fordel å bruke egne ansatte som kjenner elevene. Men er det slik at skolens deltidsansatte har noen fortrinnsrett til vikartimer?

For Skolelederen
Ingunn Wiig
Seniorrådgiver/ jurist i Veilederen.no.

Arbeidsmiljøloven § 14-3 om deltidsansattes fortrinnsrett til utvidet stilling er endret fra 1. januar 2023. I tillegg til fortrinnsrett fremfor at arbeidsgiver foretar ansettelser i virksomheten, har deltidsansatte fått fortrinnsrett fremfor at arbeidsgiver foretar innleie og fortrinnsrett til ekstravakter, vikartimer og lignende.

Deltidsansatte har ikke fortrinnsrett hvis arbeidsgiver vil dekke opp ledige vakter med intern arbeidskraft fra bemanningssentre eller vikarpool i kommunen. Bestemmelsen setter altså bare grenser for at det rekrutteres eller leies inn arbeidskraft utenfra.

Fortrinnsretten til ekstravakter gjelder både for deltidsansatte med faste og midlertidige stillinger.

Fortrinnsretten til ekstravakter/vikartimer forutsetter at følgende vilkår er til stede:

- Den deltidsansatte er kvalifisert for ekstravakten.
- Ekstravakten har om lag de samme arbeidsoppgavene som den deltidsansatte allerede utfører.
- Utøvelse av fortrinnsretten må ikke påføre virksomheten vesentlig ulempe.

Hva som skal anses som vesentlig ulempe når

arbeidstaker påberoper fortrinnsrett til ekstravakter, må vurderes konkret i den enkelte situasjon. Behovet for en ekstravakt kan for eksempel oppstå på så kort varsel at det blir umulig eller svært vanskelig for arbeidsgiver å fylle behovet gjennom bruk av egne deltidsansatte. Utøvelse av fortrinnsretten vil da kunne være til vesentlig ulempe for virksomheten.

Deltidsansatte har ikke fortrinnsrett til ekstravakter som ikke lovlig lar seg kombinere med øvrig arbeid. Dette kan for eksempel gjelde reglene om hviletid og søndagsarbeid.

Deltidsansatte har heller ikke fortrinnsrett til ekstravakter som utløser overtidsarbeid.

Det er heller ikke noe krav om at arbeidsgiver må rokkere om på arbeidsplanen til den enkelte, slik at vedkommende kan utøve fortrinnsrett til en ledig vakt.

Hovedregelen er at fortrinnsretten til vikartimer/ekstravakter gjelder i hele kommunen, på samme måte som fortrinnsretten til utvidet stilling. Det er imidlertid åpnet for at arbeidsgiver kan, etter drøftinger med tillitsvalgte, avgrense virkeområdet for utøvelse av fortrinnsretten til en eller flere enheter med til sammen minst 30 ansatte. Etter avtale med de tillitsvalgte kan det også fastsettes et annet eller snevrere virkeområde.

Gi bøkene lengre levetid

Forsterkede bokpermer tåler mer og gir bøkene lengre levetid.

OrbitArena er den største leverandøren av laminerte bøker til skoler og bibliotek over hele landet. Bestill bøkene ferdig forsterket neste gang. Kvalitet og rask levering.